

Wójt Gminy Świlcza

ZMIANA STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY ŚWILCZA UWARUNKOWANIA

Załącznik do Uchwały Nr XIX/196/2008
Rady Gminy Świlcza
z dnia 4 lipca 2008 r.

Opracował:

**Instytut Gospodarki Przestrzennej i Mieszkalnictwa w Warszawie
Zakład Zagospodarowania Przestrzennego i Urbanistyki w Lublinie
ul. Jasna 6
20-077 Lublin**

Zespół w składzie:

**mgr inż. arch. Elżbieta Kraszewska – główny projektant – członek nr WA 097 OIU z/s w Warszawie
dr Monika Hurba**

mgr inż. arch. Grażyna Dziedzic-Wiejak

mgr Joanna Czopek

mgr Justyna Strzałkowska

konsultacje:

dr inż. Wiesław Pięciński

mgr inż. Zdzisława Lechus

LUBLIN 2008 r.

ZMIANA NR 1/2010
STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY ŚWILCZA
UWARUNKOWANIA

Załącznik Nr 1A
do Uchwały Nr XVIII/129/2012
Rady Gminy Świlcza
z dnia 28 lutego 2012 r.

Opracowanie Zmiany Nr 1/2010 - zespół projektowy w składzie:

mgr inż. arch. Gabriela Gołuch – projektant – członek POIU z siedzibą w Katowicach nr KT175

mgr inż. arch. Izabella Orłowska – projektant – członek POIU z siedzibą w Katowicach nr KT200

mgr Janina Nowak

mgr inż. Jan Kluzek

mgr inż. Leszek Woś

RZESZÓW 2012 r.²⁾

---

²⁾ Zmiana Nr 1/2010 w miejscowościach Świlcza i Trzciana

I. UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

1. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DOTYCHCZASOWEGO PRZEZNACZENIA, ZAGOSPODAROWANIA I UZBROJENIA TERENU	str. 5
2. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGÓW JEGO OCHRONY	str. 6
2.1 POŁOŻENIE GMINY	
2.2 POWIĄZANIA PRZYRODNICZE	
2.3 POWIĄZANIA FUNKCJONALNO – PRZESTRZENNE	
2.4 POWIĄZANIA KOMUNIKACYJNE	
2.5 POWIĄZANIA W ZAKRESIE INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ	
3. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU ŚRODOWISKA, W TYM STANU ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ, WIELKOŚCI I JAKOŚCI ZASOBÓW WODNYCH ORAZ WYMOGÓW OCHRONY ŚRODOWISKA, PRZYRODY I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO	str. 10
3.1 OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GŁÓWNYCH ELEMENTÓW ŚRODOWISKA	
3.1.1 BUDOWA GEOLOGICZNA	
3.1.2 RZEŻBA TERENU	
3.1.3 WARUNKI WODNE	
3.1.4 WARUNKI KLIMATYCZNE I STAN ATMOSFERY	
3.1.5 SZATA ROŚLINNA I ŚWIAT ZWIERZĘCY	
3.2 OBSZARY I OBIEKTY PRZYRODNICZE OBJĘTE OCHRONĄ PRAWNĄ	
3.2.1 OBSZARY LEŚNE	
3.2.2 OBSZAR CHRONIONEGO KRAJOBRAZU	
3.2.3 REZERWATY PRZYRODY	
3.2.4 POMNIKI PRZYRODY	
3.2.5 UŻYTKI EKOLOGICZNE	
3.3 SYSTEM POWIĄZAŃ PRZYRODNICZYCH W GMINIE	
3.4 ROLNICZA PRZESTRZEŃ PRODUKCYJNA	
3.4.1 PRZYRODNICZE UWARUNKOWANIA ROLNICTWA.	
3.4.2 PRODUKCJA ROLNA, STRUKTURA AGRARNA	
3.4.3 ZBYT PRODUKCJI ROLNICZEJ I PRZEMYSŁ PRZETWÓRCZY	
4. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ	str. 20
4.1 ZARYS HISTORII GMINY	
4.2 ZASOBY ŚRODOWISKA KULTUROWEGO	
4.2.1 OBIEKTY I ZESPOŁY WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW	
4.2.2 OBIEKTY WPISANE DO EWIDENCJI ZABYTKÓW	
4.2.3 STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE	
4.2.4 ZACHOWANE UKŁADY PRZESTRZENNE (RURALISTYCZNE)	
5. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WARUNKÓW I JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW, W TYM OCHRONY ICH ZDROWIA	str. 26
5.1 WYBRANE ZAGADNIENIA DEMOGRAFICZNE	
5.2 RYNEK PRACY	
5.3 AKTYWNOŚĆ GOSPODARCZA	
5.4 ZASOBY MIESZKANIOWE	
5.5 EDUKACJA I WYCHOWANIE	
5.6 OCHRONA ZDROWIA	
5.7 POMOC SPOŁECZNA	
5.8 KULTURA	
5.9 TURYSTYKA I REKREACJA	

6. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA	str. 32
7. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POTRZEB I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY	str. 33
8. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU PRAWNEGO GRUNTÓW	str. 33
9. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODREBNYCH	str. 34
10. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROŻEN GEOLOGICZNYCH	str. 34
11. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA UDOKUMENTOWANYCH ZŁÓŻ KOPALIN ORAZ ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH	str. 34
11.1 SUROWCE MINERALNE	
11.2 WODY PODZIEMNE	
12. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODREBNYCH	str. 36
13. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, W TYM STOPNIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ, ENERGETYCZNEJ ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI	str. 36
14. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZADAŃ SŁUŻĄCYCH REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH	str. 46

I. UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

1. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DOTYCHCZASOWEGO PRZEZNACZENIA, ZAGOSPODAROWANIA I UZBROJENIA TERENU

Po utracie ważności miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego opracowanych przed dniem 1 stycznia 1995 roku w gminie Świlcza tylko niewielka część jej obszaru posiada pokrycie nadal obowiązującymi planami. Taka sytuacja jest skutkiem faktu, że gmina bazowała głównie na Planie Ogólnym Zagospodarowania Przestrzennego z 1982 roku sporządzonym dla całego jej obszaru oraz na jego późniejszych zmianach. Po 1 stycznia 1995 roku w gminie Świlcza niewiele ponad 1% jej całkowitej powierzchni gminy posiada obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania. Tak znikomy odsetek powierzchni gminy pokryty obowiązującymi planami wpływa niekorzystnie na kształtowanie ładu przestrzennego.

Najwięcej planów miejscowych sporządzonych jest w miejscowości Świlcza i mają one stosunkowo największą powierzchnię. Najmniej planów sporządzono do tej pory w miejscowościach Bratkowice i Rudna Wielka. Najmniejszą powierzchnię pokrytą planami miejscowymi posiada Błędowa Zgłobieńska.

W gminie około 53% powierzchni zajmują użytki rolne, w których zdecydowanie dominują grunty orne oraz łąki. Również stosunkowo dużą powierzchnię zajmują lasy – około 18%, zgrupowane w północno – zachodniej części gminy. Resztę terenu zajmują obszary zabudowane, nieużytki i tereny wyłączone z użytkowania rolniczego. W tab. 1 przedstawiono strukturę użytkowania gruntów w gminie Świlcza.

Tab. 1 Struktura użytkowania gruntów w gminie Świlcza (źr.: GUS, 2005).

Pow. ogółem	Użytki rolne					Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty
	Razem	Grunty orne	Sady	Łąki	Pastwiska		
12 032	6 087	5 382	107	1 299	98	2 335	3 610

Tereny mieszkaniowo – usługowe realizowane były zgodnie z ustaleniami obowiązującego w danym okresie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy (oraz zmian w planie), przede wszystkim wzdłuż dróg oraz na obszarach już uzbrojonych lub przeznaczonych do uzbrojenia w przyszłości. W latach ostatnich większość inwestycji powstawała w oparciu o wydawane przez Wójta Gminy Świlcza decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Większość tych inwestycji lokalizowana była na terenach wskazanych pod zabudowę w obowiązującym Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Świlcza. Część nowej zabudowy, realizowanej w oparciu o wydawane decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, powstaje poza terenami wskazanymi pod zabudowę w Studium. Decyzje niezgodne z ustaleniami tego dokumentu wydano m. In. dla działek w Błędowej Zgłobieńskiej i Trzcianie.

Pod względem zainteresowania inwestorskiego na pierwszym miejscu znajdują się tereny położone w sąsiedztwie korytarza komunikacyjnego drogi nr 4, tj. w miejscowościach Świlcza i Trzciana oraz w miejscowości Bratkowice, przekształcającej się w satelickie osiedle mieszkaniowe (zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna). Najmniejszy ruch budowlany w latach ostatnich jest w miejscowościach Bzianka, Błędowa Zgłobieńska i Woliczka.

Dominującą formą budownictwa mieszkaniowego jest zabudowa mieszana – zagrodowa i jednorodzinna. W gminie Świlcza zachodzą charakterystyczne dla terenów podmiejskich zjawiska przestrzenne, związane z budownictwem mieszkaniowym. Powstają nowe osiedla mieszkaniowe związane z przenoszeniem się mieszkańców Rzeszowa na tereny podmiejskie, tzw. rozlewanie się zabudowy.

Tereny usług publicznych koncentrują się w większości w miejscowości Świlcza oraz w miejscowościach Trzciana, Dąbrowa, Bratkowice, Mrowla, Rudna Wielka.

Tereny usług komercyjnych znajdują się pomiędzy zabudową mieszkaniową. Usługi i zabudowa produkcyjno-składowa rozwijają się wzdłuż drogi krajowej nr 4, ze wskazaniem na Świlczę jako najatrakcyjniejszą dla potencjalnych inwestorów miejscowość.

Na terenie objętym zmianą nr 1/2010 Studium, w miejscowości Świlcza, obowiązują 3 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, jednak nie obejmują one całej powierzchni terenu objętego przedmiotową zmianą. Ustalenia tych planów miejscowych oraz kierunki zagospodarowania wyznaczone na pozostałym terenie nie zapewniają jego zagospodarowania w sposób kompleksowy i zgodny z rosnącymi potrzebami tworzenia w gminie zasobów terenów stanowiących atrakcyjną ofertę inwestycyjną.²⁾

2. UWARUNKOWANIA WYNIKAJACE ZE STANU ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGÓW JEGO OCHRONY

2.1 POŁOŻENIE GMINY

Gmina Świlcza jest jedną ze 160 gmin województwa podkarpackiego. Leży w jego centralnej części, na północny – zachód od stolicy Podkarpacia – Rzeszowa (mapa nr 1). Graniczy od wschodu z miastem Rzeszów, od północnego wschodu z gminą Głogów Małopolski, od północy z gminą Kolbuszowa, od zachodu z gminą Sędziszów Małopolski, zaś od południa z gminami Iwierzycze i Boguchwała (mapa nr 2). Gmina Świlcza należy do największych w powiecie rzeszowskim zajmując powierzchnię około 112 km² (11 229,52 ha). Administracyjnie podzielona jest na 9 sołectw i liczy obecnie (dane z 2008 r.) 15 399 mieszkańców.

W skład gminy wchodzi wsie:

- Świlcza,
- Bratkowice,
- Mrowla,
- Rudna Wielka,
- Bzianka,
- Woliczka,
- Trzciana,
- Dąbrowa,
- Błędowa Zgłobieńska.

Studium z 2002 r. obejmowało tereny sołectwa Przybyszówka, które obecnie jako dzielnica [Rzeszowa](#) została przyłączona do miasta. Położona jest na zachodnich krańcach miasta. Dzielnica ta powstała w roku [1977](#) po przyłączeniu do Rzeszowa fragmentu wsi. Po raz drugi obszar wsi o powierzchni około 7,7 km² i zamieszkanym przez blisko 2000 osób włączono do miasta [1 stycznia 2007](#).

---

2) Zmiana Nr 1/2010 w miejscowościach Świlcza i Trzciana

Ostateczne przyłączenie reszty Przybyszówki do Rzeszowa nastąpiło z dniem 1 stycznia 2008. W dzielnicy dominuje zabudowa jednorodzinna.

Spośród wymienionych miejscowości trzy są dominujące tj. Świlcza, Bratkowice, i Trzciana, które stanowią około 73% obszaru całej gminy. Świlcza pełni rolę ośrodka gminnego, pozostałe jednostki osadnicze są ośrodkami wspomagającymi. Zamieszkuje w nich około 71% ludności gminy. Pozostałe sołectwa zbliżone są do siebie zarówno pod względem zajmowanej powierzchni jak i liczby zamieszkującej je ludności. Jedynie wieś Rudna Wielka wyróżnia się większym zagęszczeniem ludności (por. tab.2).

Tab.2 Podział administracyjny gminy Świlcza (źr.: GUS,2006).

Lp	Sołectwo (wieś)	Ludność		Udział % w ogólnej liczbie ludności	Powierzchnia [km ²]
		2000	2004		
1.	Świlcza	3134	3198	17,6	18,6
2.	Bratkowice	4130	4164	23,0	46,8
3.	Mrowla	1340	1354	7,5	8,2
4.	Rudna Wielka	1287	1130	6,2	5,3
5.	Bzianka	515	546	3,0	4,0
6.	Woliczka	479	481	2,6	3,8
7.	Trzciana	2369	2391	13,2	11,6
8.	Dąbrowa	991	989	5,5	7,7
9.	Błędowa Zgłobieńska	569	542	3,0	5,2
	Razem	14 814	14 795	100	112,2

Średnia gęstość zaludnienia na terenie gminy Świlcza wynosi 137 os./100 km², przy czym w poszczególnych sołectwach sytuacja przedstawia się następująco:

- Świlcza – 165,5
- Bratkowice – 87,3
- Mrowla – 161,6
- Rudna Wielka – 237
- Bzianka – 126,1
- Woliczka – 120,3
- Trzciana – 201,2
- Dąbrowa – 125,0
- Błędowa Zgłobieńska – 107,0.

Największa gęstość zaludnienia występuje w miejscowości Rudna Wielka, natomiast najniższa we wsi Bratkowice.

Na tle pozostałych gmin powiatu rzeszowskiego, pod względem wielkości powierzchni gmina Świlcza zajmuje drugą pozycję po gminie Głogów Małopolski, zajmując około 10% powierzchni całego powiatu. Pod względem gęstości zaludnienia wśród gmin wiejskich powiatu rzeszowskiego zajmuje piątą pozycję.

Poniżej przedstawiono podstawowe dane dotyczące gminy Świlcza na tle powiatu rzeszowskiego (tab.3).

Tab. 3 Gmina Świlcza na tle powiatu rzeszowskiego (źr.: GUS, 2005).

	Pow. [km ²]	Ludność				
		Ogółem	W tym kobiety	W wieku		
				Przedpro- dukcyjnym	Produk- cyjnym	Poproduk- cyjnym
Świlcza	128,0	18 652	9 449	4 497	11 315	2 840
Powiat rzeszowski	1 272,2	172 445	87 658	43 136	102 810	26 499

Pod względem struktury płci sytuacja w gminie jest wyrównana. Na 100 mężczyzn przypada około 100,3 kobiet. Pod względem struktury wieku sytuacja w gminie jest nieco lepsza niż na terenie całego powiatu rzeszowskiego. Na 100 osób w wieku nieprodukcyjnym w gminie Świlcza przypada około 64,8 osób w wieku produkcyjnym, natomiast dla całego powiatu rzeszowskiego wskaźnik ten wynosi 67,7.

2.2 POWIĄZANIA PRZYRODNICZE

Obszar gminy Świlcza jest częścią otwartego systemu przyrodniczego (mapa nr 3). Pod względem fizjograficznym gmina położona jest na Płaskowyżu Kolbuszowskim, w Pradolinie Podkarpackiej, na Pogórzy Rzeszowskim i Strzyżowskim, na strefie kontaktowej Puszczy Sandomierskiej z częścią intensywnie wykorzystywaną rolniczo, na której szczególnie wyraźnie uwidacznia się przenikanie wpływów flory i fauny. Zachowanie i ochrona tych terenów były powodem utworzenia Mielecko – Kolbuszowsko – Głogowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, który w przyszłości ma być włączony do Parku Krajobrazowego Puszczy Sandomierskiej, w którym obowiązują proekologiczne sposoby gospodarowania.

Obszar ten wchodzi w skład Obszaru Specjalnej Ochrony Natura 2000 „Puszcza Sandomierska” kod PLB180005. Dominującym typem użytkowania ziemi Obszaru są lasy i tereny rolnicze. Zagrożeniami są m. in.: osuszanie terenów podmokłych, regulacja rzek, nieuregulowana gospodarka odpadami i ściekami, fragmentacja ekosystemów rozbudowaną siecią dróg i presja motoryzacji a także zanieczyszczenie wód, powietrza i gleby w wyniku emisji z zakładów przemysłowych miast sąsiadujących z Obszarem, w tym Rzeszowa.

W proponowanej sieci ekologicznej ECONET – POLSKA północna część gminy Świlcza została zaliczona do obszaru węzłowego o randze krajowej (24K), obejmującego duże kompleksy leśne, mało przekształcone antropogenicznie i stanowiące obszary źródłiskowe wielu cieków.

Centralna część gminy Świlcza leży w obrębie Głównego Zbiornika Wód Podziemnych (425 Dębica – Stalowa Wola – Rzeszów), obejmującego obszar o udokumentowanych i zatwierdzonych zasobach wód wglębnych dobrej jakości.

Na terenie gminy Świlcza i w jej bezpośrednim sąsiedztwie brak jest wielkich zakładów przemysłowych, które wpływałyby niekorzystnie na stan środowiska przyrodniczego gminy. Natomiast na jakość powietrza atmosferycznego niekorzystny wpływ mają liniowe źródła zanieczyszczeń w postaci drogi krajowej. Stan przypowierzchniowej warstwy atmosfery pogarszają także zanieczyszczenia tranzytowe, szczególnie z ośrodków położonych na głównych kierunkach nawietrzania.

2.3 POWIĄZANIA FUNKCJONALNO – PRZESTRZENNE

Pod względem funkcjonalno – przestrzennym gmina Świlcza wchodzi w skład aglomeracji rzeszowskiej. Część jej terenów przyległych do Rzeszowa i leżących w sąsiedztwie głównych tras komunikacyjnych o kierunku wschód – zachód podlega postępującym procesom urbanizacji.

Obecnie gmina Świlcza pełni następujące funkcje:

- rolniczą związaną z zasadami produkcji przestrzeni rolniczej,
- wytwórczo – usługową i mieszkaniową w ramach struktury przestrzennej rzeszowskiej aglomeracji miejskiej,

Ośrodkiem ponadlokalnym obsługującym gminę jest miasto Rzeszów.

2.4 POWIĄZANIA KOMUNIKACYJNE

Powiązania komunikacyjne gminy Świlcza z otoczeniem tworzą:

- 1) Układ drogowy:
  - droga krajowa nr 4 (Kraków – Rzeszów – Przemyśl),
  - drogi powiatowe,
  - drogi gminne.
- 2) Układ kolejowy
  - magistrala kolejowa relacji Kraków – Rzeszów – Medyka będący ciągiem transeuropejskiej magistrali kolejowej E30.

2.5 POWIĄZANIA W ZAKRESIE INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

Powiązania gminy Świlcza z otoczeniem w zakresie infrastruktury technicznej tworzą:

- 1) Zaopatrzenie w wodę

Na terenie gminy Świlcza brak jest obecnie powiązań z sąsiednimi gminami w zakresie zaopatrzenia w wodę. Woda dostarczana jest z własnych ujęć wód podziemnych zlokalizowanych na obszarze gminy.

- 2) Elektroenergetyka

Na terenie gminy Świlcza zlokalizowane są fragmenty krajowego systemu zasilania najwyższych napięć. Są to linie 400 kV Widelka – Krosno oraz 220 kV Chmielów – Boguchwała.

Poza tym w części wschodniej gminy biegną linie o napięciu 110 kV stanowiące powiązania między stacjami (GPZ) Boguchwała, Staroniwa, Stalowa Wola. Są to stacje redukcyjne z wysokiego na średnie napięcie, z których zasilane są sieci terenowe w województwie.

- 3) Gazownictwo

Przez teren gminy Świlcza przebiegają gazociągi wysokiego ciśnienia:

- Gazociąg wysokoprężny 700 mm, relacji Husów – Sędziszów,
- Gazociąg wysokoprężny 700 mm, relacji Jarosław – Sędziszów,
- Gazociąg wysokoprężny 400 mm, relacji Jarosław – Sędziszów,
- Gazociąg wysokoprężny 150 mm, relacji Boguchwała – Rzeszów.

- 4) Telekomunikacja

Wzdłuż drogi krajowej nr 4 przebiegają magistrale techniczne kabli międzymiastowych relacji Kraków – Rzeszów – Przemyśl. Mają formę kabli miedzianych i światłowodowych ułożonych równoległe z pasem drogowym.

5) Gospodarka ściekowa

Odprowadzanie ścieków z terenu gminy Świlcza odbywa się do dwóch oczyszczalni ścieków:

- gminnej oczyszczalni ścieków w Świlczy – Kamyszynie,
- komunalnej oczyszczalni ścieków w Rzeszowie.

6) Gospodarka odpadami

Gospodarka odpadami na terenie gminy Świlcza prowadzona jest na zasadach przyjętych w gminie tj. zgodnie z uchwałą nr XX/219/2001 z dnia 27.07.2001 r. w sprawie utrzymania czystości i porządku w gminie. Gmina Świlcza nie posiada własnego składowiska odpadów komunalnych. Wszystkie odpady z terenu gminy wywożone są na składowiska odpadów komunalnych w Kozodrzy (gmina Ostrów) oraz w Siegielkach (gmina Krzeszów).

3. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU ŚRODOWISKA, W TYM STANU ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ, WIELKOŚCI I JAKOŚCI ZASOBÓW WODNYCH ORAZ WYMOGÓW OCHRONY ŚRODOWISKA, PRZYRODY I KRAJOWBRAZU KULTUROWEGO

3.1 OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GŁÓWNYCH ELEMENTÓW ŚRODOWISKA

3.1.1 BUDOWA GEOLOGICZNA

Gmina Świlcza leży na styku dwóch geologicznych jednostek strukturalnych – północnej części Karpat Zachodnich nasuniętych na autochtoniczne utwory mioceniowe Zapadliska Podkarpackiego. Oceniając grunty stanowiące podłoże budowlane należy stwierdzić, że na terenie gminy Świlcza występują dobre lub średnio korzystne warunki geologiczno – gruntowe do lokalizacji zabudowy. Jedynie w dolinach, w rejonie występowania gruntów organicznych oraz osuwisk i terenów o dużych nachyleniach, warunki geologiczno – gruntowe są niekorzystne.

3.1.2 RZEŻBA TERENU

Na terenie gminy Świlcza występuje zróżnicowanie warunków morfologicznych, które decyduje o dostępności i przydatności terenów dla różnych form zagospodarowania przestrzennego. Najkorzystniejsze warunki pod względem ukształtowania powierzchni występują w obrębie równań wierzchowinowych i stoków Pogórza Strzyżowskiego oraz wierzchowiny lessowej Pogórza Rzeszowskiego i wierzchowiny wodnolodowcowej Płaskowyzu Kolbuszowskiego. Tereny te posiadają stoki o nachyleniu do 12 %. Trudniejsze, ale możliwe do wykorzystania, są fragmenty stoków o nachyleniu około 20 %.

Niekorzystne warunki występują w rejonie Pogórza Strzyżowskiego na terenach objętych procesami osuwiskowymi, na skarpach dolin V-kształtnych w wąwozach lessowych, w dolinach nieckowatych i płaskodennych oraz w podmokłych fragmentach Pradoliny Podkarpackiej.

Rzeźbę terenu Podgórze Rzeszowskiego charakteryzują niewielkie, lecz urokliwe wzniesienia rzędu 210-300 m n.p.m. Najwyższe wzniesienie, w okolicach Trzciany sięga aż 342 m n.p.m. Walory krajobrazowe tej części gminy warunkuje budowa geomorfologiczna w połączeniu z szatą roślinną. Dominuje tam krajobraz wyżynny (z dobrymi punktami widokowymi), lessowy, poprzecinany zadrzewionymi i głębokimi dolinami potoków,

zwanych tu „paryjami” bądź „baduniami”, gdzie indziej niezrównanymi jeszcze wąwozami. Nieodłącznym akcentem krajobrazu jest flora opisywanych wzniesień i parowów z olchami i wierzbami.

Niemniejsze osobliwości geograficzno – przyrodnicze występują w północnej części gminy. Ta część gminy Świlcza znajduje się już w pasie Rynny (Pradoliny) Podkarpackiej – równoleżnikowego, płaskiego obniżenia szerokości 4-6 km ciągnącego się u podnóża szeroko rozumianych Karpat. Przejście Podgórze Rzeszowskiego w Rynnę Podkarpacką ma kształt „języków” lessowych, nieregularnego brzegu a nawet piaszczysto – lessowych wydm (niewątpliwie wynik erozji pokrywy lessowej z przylegających wzniesień), wpadających w płaskie łąki torfowe. Obniżenie to, średniej wysokości 180-217 m n.p.m., wykorzystana dla swego koryta rzeka Mrowła. Dno Rynny Podkarpackiej wyścięła gruba, kilkumetrowa warstwa torfu świadcząca nieodparcie o wodnym, bagnistym charakterze tego obszaru w przeszłości.

Płaskowyż Kolbuszowski to teren płaski, w większości pokryty piaskami i porośnięty bujnymi lasami (iglastymi i mieszanymi).

3.1.3 WARUNKI WODNE

Gmina Świlcza położona jest w dorzeczu rzeki Wisłok. Wody z terenu gminy do Wisłoka odprowadzane są przez rzeki: Mrowła (Czarna), Przyrwa, Mikośka, Lubcza oraz ich dopływy.

Warunki hydrologiczne na terenie gminy określają okresy wezbrań i reżim cieków wodnych. Wezbrania w rzekach związane są z roztopami w marcu i kwietniu oraz letnimi opadami w lipcu i sierpniu.

Większość cieków w północnej części gminy jest zmeliorowana. Przy wysokich stanach wód podtapiane i zalewane są dna dolin powyżej sztucznych przegród tj. nasypów kolejowych i drogowych przecinających doliny, w których przepusty i mosty nie mieszczą wody w czasie wezbrań.

Na terenie gminy Świlcza brak jest naturalnych zbiorników wodnych. Wyrobiska po eksploatacji torfów, w ramach rekultywacji, przeznaczone są pod zbiorniki retencyjne, stawy rybne z dopuszczeniem rekreacji. Tego typu zbiorniki zlokalizowane są:

- 1) na potoku Bratkowickim w Bratkowicach (powierzchnia około 1,80 ha, pojemność około 23 600 m³),
- 2) (w budowie) w dolinie Mrowli w Trzcianie – Dębach – dwa zbiorniki wg programu małej retencji na lata 1996 – 2015 r. o powierzchni I – 3,42 ha i 4,72 ha i pojemności odpowiednio 34,6 i 53,8 m³.
- 3) zbiornik w Mrowli – Otoce utworzony w celu piętrzenia wód do podtopienia wyrobiska po eksploatacji torfów i przywrócenia naturalnych walorów obszaru,
- 4) w Trzcianie – Olszynie – zbiornik po eksploatacji torfu, który został objęty ochroną jako użytek ekologiczny,

Badania czystości wód wykazały, że są to wody I lub II klasy czystości. Szczególnie dobrej jakości są wody cieków wypływających z dużych kompleksów leśnych.

Wody powierzchniowe na terenie gminy Świlcza, podobnie jak w całej Polsce, bardzo często wykorzystywane są jako odbiorniki ścieków, przeważnie nieczyszczonych. Głównymi źródłami zanieczyszczeń wód powierzchniowych są tereny zabudowy mieszkaniowej nie objęte kanalizacją sanitarną, zlokalizowane bezpośrednio w sąsiedztwie cieków.

3.1.4 WARUNKI KLIMATYCZNE I STAN ATMOSFERY

Gmina Świlcza leży na pograniczu dwóch krain klimatycznych. Na terenie Kotliny Sandomierskiej klimat kształtują wpływy kontynentalne odznaczające się większymi rocznymi amplitudami temperatur (upalne lata i mroźne zimy) oraz stosunkowo małymi sumami opadów. Na terenie Pogórza wpływ klimatów wyżynnych zaznacza się dużymi dobowymi amplitudami i o wiele niższymi amplitudami rocznymi.

Ogólne cechy klimatu są uzależnione od warunków lokalnych, takich jak rzeźba terenu, warunki hydrologiczne, szata roślinna oraz sposób zagospodarowania terenu. W oparciu o analizę warunków morfologicznych można wyróżnić:

- klimat stref wierzchowinowych – obejmuje tereny najwyżej położone, odkryte narażone w największym stopniu na silne wiatry, charakteryzujące się wysokim nasłonecznieniem;
- klimat strefy stoków – obejmuje tereny o bardzo zróżnicowanych warunkach topoklimatycznych, od nachylenia i ekspozycji stoków uzależnione jest nasłonecznienie oraz długość zalegania pokrywy śniegowej, szronu i rosy;
- klimat strefy dolin rzecznych – obejmujący dolinę Mrowli, odznacza się częstym występowaniem zjawiska inwersji technicznej, zaleganiem mgieł i spływu chłodnych mas powietrza.

W tabeli 4 przedstawiono główne wskaźniki charakteryzujące klimat na terenie gminy Świlcza.

Tab.4 Wskaźniki charakteryzujące klimat w gminie Świlcza.

Lp.	Wskaźnik	Wartość
1.	Średnia roczna temperatura	5,5 – 5,8 °C
2.	Średnia temperatura stycznia	2,5 – 3,5 °C
3.	Roczna suma opadów	700 mm
4.	Ilość dni pogodnych	35 - 40
5.	Ilość dni pochmurnych	130,9
6.	Długość zalegania pokrywy śnieżnej	60 – 80 dni

Ze względu na brak wielkich zakładów przemysłowych na terenie gminy Świlcza jakość powietrza atmosferycznego nie jest bardzo zagrożona. Na stan powietrza atmosferycznego w gminie decydujący wpływ mają zanieczyszczenia emitowane z lokalnych kotłowni i palenisk domowych oraz pochodzące ze źródeł liniowych (drogi krajowej). Aktualnie ilość emitowanych zanieczyszczeń ulega zmniejszeniu dzięki przeprowadzonym modernizacjom lokalnych kotłowni w instytucjach i zakładach przemysłowo – usługowych.

Nie bez znaczenia jednak pozostają zanieczyszczenia tzw. tranzytowe przenoszone na teren gminy głównymi ciągami nawietrzającymi. Są to zanieczyszczenia powstające w Rzeszowie, Dębicy i Ropczycach.

Ogólnie stan powietrza atmosferycznego na terenie gminy Świlcza jest zadowalający i w żadnym miejscu nie są przekroczone dopuszczalne normy.

3.1.5 SZATA ROŚLINNA I ŚWIAT ZWIERZĘCY

Obszar gminy charakteryzuje się dominacją nieleśnych zbiorowisk antropogenicznych – pól i półnaturalnych – częściowo wykorzystywanych przez człowieka - łąk i pastwisk. Łącznie zajmują one około 74% powierzchni gminy. Zachodzące zmiany gospodarcze, melioracja oraz procesy urbanizacyjne powodują gwałtowne zmiany w zespołach łąkowych.

Około 26% powierzchni gminy zajmują lasy, z których większość zgrupowana jest w północno – zachodniej części gminy, na terenie Płaskowyżu Kolbuszowskiego. Wśród drzewostanu zdecydowanie przeważają sosny z domieszką dębu, grabu, jodły, buka i brzozy. Tworzą one typ zbiorowiskowy określany jako zespół kontynentalnego boru mieszanego.

Drugim obszarem geobotanicznym jest Podokrąg Pogórza Lessowego. Na tym terenie powierzchnia lasów jest bardzo niewielka i stanowi zaledwie 3%. Podstawowym typem siedliskowym jest bór mieszany i świeży.

Lasy Państwowe na terenie gminy Świlcza podlegają pod zarząd Nadleśnictwa Głogów Małopolski. Gospodarowanie w nich jest prowadzone w oparciu o Plan Urządzenia Lasu. Część powierzchni leśnej została uznana za lasy ochronne o drzewostanach uszkodzonych na skutek działania przemysłu. Wśród nich wydzielono dwa typy:

- lasy wodochronne,
- lasy chroniące środowisko przyrodnicze.

Lasy prywatne są przeważnie monokulturowe – bory sosnowe. Oprócz lasów występuje także wiele pojedynczych, wartościowych drzew lub grup drzew.

Pod względem zoograficznym gmina Świlcza położona jest na pograniczu dwóch krain:

- Beskidu Wschodniego,
- Niziny Sandomierskiej.

Znaczne powierzchnie leśne w gminie Świlcza sprzyjają występowaniu bogatego świata zwierząt, w tym gatunki fauny i awifauny prawnie chronione.

3.2 OBSZARY I OBIEKTY PRZYRODNICZE OBJĘTE OCHRONĄ PRAWNĄ

3.2.1 OBSZARY LEŚNE

Grunty leśne, w tym także lasy ochronne, stosownie do zarządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa podlegają rygorom dotyczącym gospodarki leśnej oraz ograniczeniom dotyczącym przeznaczenia na cele nieleśne. Gospodarowanie w tych lasach powinno odbywać się zgodnie z planem urządzania lasów (w lasach stanowiących własność skarbu państwa) i uproszczonym planem urządzania lasów (w lasach niepaństwowych).

3.2.2 OBSZAR CHRONIONEGO KRAJOBRAZU

Na terenie gminy Świlcza znajduje się Mielecko – Kolbuszowsko – Głogowski Obszar Chronionego Krajobrazu, powołany na mocy rozporządzenia Wojewody Rzeszowskiego nr 35/92 z dnia 14.07.1992 r. Utworzono go w celu ochrony najwartościowszych, pod względem przyrodniczym i krajobrazowym, terenów pokrytych zwartymi kompleksami leśnymi, stanowiącymi pozostałość po Puszczy Sandomierskiej. Zagospodarowanie tych terenów powinno zapewniać stan równowagi ekologicznej. Na tych terenach nie należy lokalizować inwestycji i przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na stan środowiska przyrodniczego, wymagających stosowania dużych ilości środków ochrony roślin i odprowadzających ścieki do wód powierzchniowych.

Na tym terenie zakazuje się także dokonywania zmian stosunków wodnych ograniczających potencjał ekologiczny środowiska oraz niszczenia zadrzewień, zakrzewień śródpolnych i śródłukowych, nadrzecznych i przydrożnych. Ponadto zakazane jest

lokalizowanie linii energetycznych o napięciu powyżej 110 kV, międzyregionalnych ciągów komunikacyjnych oraz ferm hodowlanych – bezściółowych.

Ponadto na omawianym terenie należy ograniczyć eksploatację surowców mineralnych do skali nie wywołującej degradacji krajobrazu i zubożenia stosunków wodnych. Należy również ograniczyć rozpraszanie zabudowy.

W celu utrzymania walorów przyrodniczych i krajobrazowych należy szczególną dbałością objąć rozwiązania architektoniczne, w zakresie wkomponowania nowych obiektów w otoczenie i krajobraz oraz prowadzenie ekologicznej gospodarki rolnej i leśnej.

3.2.3 REZERWATY PRZYRODY

Na terenie gminy Świlcza znajduje się fragment rezerwatu przyrody „Zabłocie”, który został utworzony na mocy rozporządzenia Wojewody Podkarpackiego nr 75/99 z dnia 12.10.1999 roku. Rezerwat zajmuje powierzchnię około 539,81 ha i położony jest w większości na terenie gminy Kolbuszowa. W gminie Świlcza znajdują się jedynie jego południowe skrawki. Ochroną objęte są stanowiska lęgowe rzadkiej awifauny, kompleks stawów rybnych wraz z obrzeżami i pasem lasu w okolicy Porąb Kupieńskich. Żyją tutaj: bocian czarny, błotniak stawowy, bekas kszczyka, brzęczki, orlik krzykliwy, trzmiełojad, kureczka nakrapiana, perkoz rdzawoszyjny, dzierzba, wiele gatunków kaczek i inne. Obszar ten bogaty jest również w roślinność wodną, np. grzybień biały, pióropusznik biały, mieczyk dachówkowaty.

Projekt docelowej sieci rezerwatów przewiduje utworzenie na terenie gminy Świlcza rezerwatu „Czekaj” położonego na południe od Bratkowic. Projektowany rezerwat będzie zajmował powierzchnię około 132,4 ha. Celem ochrony będą zbiorowiska leśne o charakterystycznym drzewostanie.

3.2.4 POMNIKI PRZYRODY

Na terenie gminy Świlcza ochrona pomnikową objęto 72 drzewa i jedno stanowisko paproci – długosza królewskiego, zarejestrowanych jako pomniki przyrody żywej. Ochronie podlegają 4 pojedyncze drzewa, 3 grupy drzew oraz aleja 55 lip drobnolistnych w Rudnej Wielkiej. Większość pomników przyrody występuje w parkach podworskich. Drzewa objęte ochroną pomnikową wymagają zabiegów konserwatorskich. W tabeli 5 przedstawiono wykaz pomników przyrody żywej zlokalizowanych na terenie gminy Świlcza.

Tab.5 Pomniki przyrody żywej w gminie Świlcza.

Lp.	Numer z rejestru pomników przyrody	Miejscowość	Opis obiektu	Numer decyzji zatwierdzającej
1	27	ŚWILCZA	DĄB SZYPUŁKOWY	Ln.11/1/P/76/55 z 12.03.1955r.
2	31	BRATKOWICE	3 DĘBY SZYPUŁKOWE	Ln.11/1/P/86/55 z 12.03.1955r.
3	33	RUDNA WIELKA	4 DĘBY SZYPUŁKOWE	Ln.11/1/P/89/55 z12.03.1955r.
4	34		ALEJA 55 LIP DROBNOLISTNYCH	Ln.11/1/P/90/55 z 12.03.1955r.
5	40	MROWLA	DĄB SZYPUŁKOWY	RR VI-11/1/P/100/59 Nr 100 z 2.03.1959r.

6	58	BRATKOWICE	STANOWISKO PIÓROPUSZNIKA STRUSIEGO	RL VI-11/1/P/178/66 Nr 14 z 14.03.1966r.
7	121	TRZCIANA	DĄB SZYPUŁKOWY	RLS VI-7140-5/79 z 9.01.1979r.
8	168	DĄBROWA	DĄB SZYPUŁKOWY	RLS VI-7140-9/82 z 23.01.1982r.
9	231	BRATKOWICE	DĄB SZYPUŁKOWY	Zarz. Nr 17/89 Wojewody Rzeszowskiego z 27.06.1989r.

Na podstawie obserwacji terenowych wykonanych przy opracowaniu „Programu ochrony przyrody w Nadleśnictwie Głogów Małopolski” nie stwierdzono w terenie stanowiska długosza królewskiego. W związku z tym należy rozważyć celowość utrzymania ochrony pomnikowej na tym stanowisku.

3.2.5 UŻYTKI EKOLOGICZNE

W gminie Świlcza znajduje się jeden użytek ekologiczny ustanowiony przez Radę Gminy uchwałą nr XX/218/2001 z dnia 27.07.2001 r. obejmuje on zbiornik wodny Trzciana Olszyny wraz z przyległymi terenami. Łączna powierzchnia użytku wynosi około 30,5 ha.

3.3 SYSTEM POWIĄZAŃ PRZYRODNICZYCH W GMINIE

Według Krajowej Sieci Ekologicznej ECONET – POLSKA północne fragmenty gminy Świlcza zostały zaliczone do Leżajskiego Obszaru Węzłowego 24K o randze krajowej. W obszarze tym funkcję biocentrum pełni rezerwat „Zabłocie” opisany wyżej. Obszary węzłowe łączą korytarze i ciągi ekologiczne umożliwiające migrację gatunków flory i fauny, ukierunkowujące przepływ materii i informacji biotycznej.

W projekcie „Planu Zagospodarowania Województwa Podkarpackiego” Pradolina Podkarpacka została włączona do systemu korytarzy ekologicznych o randze regionalnej. Na terenie gminy Świlcza, pradolina jest wykorzystywana przez rzekę Mrowlę. Występują tutaj zbiorowiska torfowiskowe oraz bagienne o bogatym i różnorodnym składzie gatunkowym roślinności – około 500 gatunków.

Jednak prowadzona w przeszłości niekontrolowana i rabunkowa eksploatacja torfów doprowadziła do powstania wyrobisk poeksploatacyjnych niezrekultywowanych. Także prace melioracyjne polegające głównie na obniżeniu poziomu wód gruntowych doprowadziły do postępującej degradacji środowiska naturalnego, rozpoczęciu procesu murszowego, któremu uległa powierzchniowa warstwa gleb torfowych.

W celu przywrócenia naturalnych warunków środowiska przyrodniczego podjęto prace rekultywacyjne w czterech wydzielonych kompleksach łąk, mokradeł i zbiorników poeksploatacyjnych polegające na:

- w kompleksie Trzciana Dyndy utworzeniu w oparciu o wyrobiska dwóch zbiorników retencyjnych, które będą spiętrzać wody pobrane z Mrowli, dzięki czemu podniesie się poziom wód gruntowych; pozyskany w trakcie budowy torf nadaje się do wykorzystania w rolnictwie;
- utworzenie użytku ekologicznego w kompleksie Trzciana – Olszyny, obejmującego zbiornik w wyrobisku po eksploatacji torfu i otaczający teren.

W celu udostępnienia ciekawego i unikalnego pod względem przyrodniczym obszaru dla celów dydaktyczno – naukowych zaprojektowano ścieżkę edukacyjno – przyrodniczą „Trzciana – Olszyny”. Trasa ma długość 5 km i składa się z dużej i małej pętli. Wyznaczono łącznie 18 przystanków z tablicami opisowymi, wieże i podwyższenia obserwacyjne, kładki nad terenami zabagnionymi oraz pomosty nad rzeką Mrowłą. Wzdłuż trasy można spotkać rzadkie rośliny chronione takie jak barwnik pospolity, storczyk szerokolistny, śnieżyczka przebiśnieg i pióropusznik strusi. Ponadto można prowadzić obserwacje ptactwa wodno – błotnego oraz drapieżników.

W celu zapewnienia prawidłowego funkcjonowania korytarzy ekologicznych należy dążyć do poprawy czystości wód, utrzymania nadbrzeżnych terenów otwartych oraz naturalnej zieleni wzdłuż koryt rzek.

Dla zapewnienia spójności systemu przyrodniczego na obszarze gminy proponuje się wprowadzenie ekologicznego aktywnego systemu przestrzennego. Jego podstawę stanowią doliny rzeczne, obejmujące aktywne biologicznie systemy wodne, łąkowe i torfowiskowe tworzące korytarze ekologiczne. W celu zapewnienia ich prawidłowego funkcjonowania należy dążyć do:

- utrzymania biologicznej odbudowy koryt cieków oraz związanych z nimi biologicznie czynnych terenów otwartych (łąk, łągów, zieleni nieurzadzonej i terenów rolnych),
- zakazu wznoszenia ogrodzeń utrudniających dzikim zwierzętom dostęp do wody,
- niedopuszczenia w dolinach cieków przylegających lub przebiegających przez tereny zabudowane do sytuowania obiektów budowlanych i urządzeń bez zachowania odległości od brzegów zapewniających swobodny przepływ mas powietrza,
- utrwalenie proekologicznego priorytetu przy zmianach sposobu zagospodarowania terenów położonych na zdegradowanych odcinkach korytarzy ekologicznych i niedopuszczenie do utrwalenia zainwestowania uniemożliwiającego pełnienie biologicznych funkcji przez te tereny.

3.4 ROLNICZA PRZESTRZEŃ PRODUKCYJNA

3.4.1 PRZYRODNICZE UWARUNKOWANIA ROLNICTWA

Na terenie gminy Świlcza przeważają gleby zaliczane do II i III klasy bonitacyjnej (w części centralnej i południowej). W obniżeniach terenu występują czarne ziemie deluwialne o odczynie lekko kwaśnym i dużej zasobności w składniki pokarmowe przyswajalne przez rośliny. Część stoków Pogórza Strzyżowskiego objęta jest procesami osuwiskowymi, a zalegające tam gleby ulegają rujnacji i nie nadają się do rolniczego wykorzystania.

Czynnikiem obniżającym jakość gleb w gminie Świlcza jest ich wysokie zakwaszenie. Prawie 90% gleb zaliczana jest do kwaśnych i bardzo kwaśnych wymagających wapnowania w celu neutralizacji kwaśnego odczynu.

Ponadto około 90% gruntów rolnych posiada dobre walory zdrowotne (wyłączając grunty przy drogach) i mogą być przeznaczone do produkcji zdrowej żywności.

Obszar gminy Świlcza zalicza się do czterech regionów glebowo – rolniczych:

- rejon Bratkowicko – Klęczański – obejmuje północną część gminy, w której dominują gleby brunatne wylugowane i kwaśne,
- region Niwisko – Rakszawski – najniższe partie Płaskowyżu Kolbuszowskiego, przeważają gleby zaliczane do IV i V klasy bonitacyjnej, z reguły ubogie w przyswajalne dla roślin składniki pokarmowe,

- region Pradoliny Podkarpackiej – dominują gleby brunatne wylugowane, a w dolinie Mrowli występują gleby brunatne, czarnoziemy, torfy i gleby murszowe, wykazują się dobrym i średnim stopniem kultury,
- region Pogórza Rzeszowskiego – południowa część, występują gleby brunatne, wylugowane powstałe z lessów i utworów lessopodobnych, zaliczane do II i III klasy bonitacyjnej.

Wskaźnik rolniczej przestrzeni produkcyjnej uwzględniający środowisko przyrodnicze, warunki klimatyczne i wodne opracowany przez JUNG w Puławach w przypadku gminy Świlcza wynosi 84,9. Jest on znacznie wyższy niż średnia dla dawnego województwa rzeszowskiego – 72,4. Wysoki wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej wskazuje na dużą przydatność gleb dla produkcji rolnej. Wykorzystanie tych walorów dla prowadzenia intensywnej produkcji rolnej stanowić będzie o głównej funkcji gminy w strukturze funkcjonalno – przestrzennej aglomeracji rzeszowskiej. Gmina Świlcza może stanowić zaplecze surowcowe dla zakładów przetwórstwa rolno – spożywczego.

3.4.2 PRODUKCJA ROLNA, STRUKTURA AGRARNA

W gminie Świlcza jest 4685 indywidualnych gospodarstw rolnych, z czego jedynie 2218 posiada powierzchnię użytków rolnych większą od 1 ha (por. tab.6).

Tab.6 Liczba i powierzchni gospodarstw indywidualnych w powiecie rzeszowski (źr.: GUS, 2005).

Zatem w gminie dominują przede wszystkim gospodarstwa małoobszarowe, które uniemożliwiają utrzymanie się rolnikom tylko z pracy w gospodarstwie rolnym. Niewielkie powierzchnie utrudniają także efektywne gospodarowanie przynoszące pozytywne wyniki ekonomiczne.

Wielkość i struktura gospodarstw oraz rodzaj produkcji rolnej w gminie Świlcza nie odbiega od sytuacji w innych gminach położonych w pobliżu dużych ośrodków miejskich.

W tabeli 7 przedstawiono systematykę gospodarstw indywidualnych wg powierzchni użytków.

Tab.7 Gospodarstwa indywidualne wg powierzchni użytków (źr.: US Rzeszów, 2003).

Grupy obszarowe	Liczba gospodarstw	Powierzchnia [ha]		
		Ogólna	Użytków rolnych	Lasów i gruntów leśnych
Do 1 ha	2467	1409	1159	10
1 – 5	2109	4647	4223	52
5 – 10	82	688	529	10
10 – 15	11	127	123	-
Ponad 15 ha	16	872	853	6
Razem	4685	7743	6887	78

O dużej skali rozdrobnienia świadczy fakt, że około 97% gospodarstw mieści się w obrębie grup obszarowych do 5 ha. Natomiast pozostałe gospodarstwa o większej powierzchni stanowią zaledwie 3%.

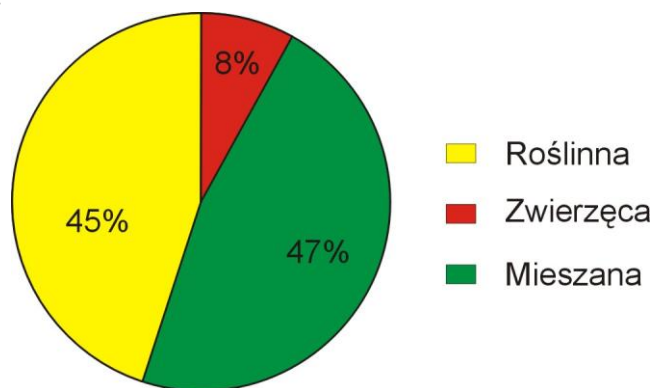
W latach 1945 – 1999 przeprowadzono kompleksowe scalanie gospodarstw rolnych tylko w jednej wsi na terenie gminy Świlcza – w Błędowej Zgłobieńskiej. W pozostałych wsiach dokonano scaleń tylko na potrzeby tworzonych Spółdzielni Produkcyjnych i dawnego PGR w Bratkowicach.

Wszystkie grunty w pozostałych wsiach są rozdrobnione na działki kilku arowe, o wydłużonym kształcie i szerokości od 8 do 25 m. Niestety na terenie gminy nadal obserwuje się proces dalszego podziału i rozdrabniania gruntów.

Na terenie gminy Świlcza istnieją dogodne warunki do stworzenia gospodarstwa rybackiego z hodowlą ryb karpiovatych i łososiowatych w dolinie rzeki Mrowla.

Wysoki udział gruntów ornych w ogólnej powierzchni użytków stwarza dobre warunki do wysokiej produktywności w gminie Świlcza. Kierunki produkcji rolnej określa struktura zasiewów i obsada inwentarza. Gospodarstwa indywidualne na terenie gminy Świlcza prowadzą w większości produkcję mieszaną oraz roślinną, a jedynie 8% gospodarstw zajmuje się wyłącznie hodowlą zwierząt (por. ryc. 1).

Ryc. 1 Kierunki produkcji w gospodarstwach rolnych w gminie Świlcza (źr.: opr. własne na podst. GUS, 2005).

W produkcji roślinnej dominuje uprawa roślin mało pracochłonnych, w tym zwłaszcza zboża, których powierzchnia zasiewów stanowi około 66% wszystkich upraw oraz ziemniaki – około 20%. W tabeli 8 przedstawiono powierzchnię zasiewów głównych ziemiopłodów w gminie Świlcza.

Tab.8 Powierzchnia zasiewów w gminie Świlcza (źr.: US Rzeszów, 2003).

Rodzaj zasiewu	Powierzchnia	
	W ha	W %
Zboża ogółem	2172	66,5
Strączkowe jadalne na ziarno	1	0,0
Ziemniaki	665	20,4
Buraki cukrowe	239	7,3
Rzepak i rzepik	39	1,2
Pastewne	52	1,6
Warzywa	74	2,3
Pozostałe	25	0,8
Razem	3267	100

W gminie Świlcza uzyskiwane są stosunkowo wysokie plony z głównych ziemiopłodów tj. około 33 q/ha zbóż i około 180 q/ha ziemniaków.

Wśród produkcji zwierzęcej dominuje chów drobiu, bydła, trzody chlewnej i królików. W tabeli 9 przedstawiono pogłowie zwierząt gospodarskich w gminie Świlcza.

Tab. 9 Pogłowie zwierząt w gminie Świlcza (źr.: US Rzeszów, 2003).

Wyszczególnienie	Ilość sztuk
Bydło	914
Trzoda chlewna	2138
Owce	34
Kozy	261
Konie	171
Króliki	1717
Drób	53 252
Pnie pszczele	230
Pozostałe zwierzęta futerkowe	166

W gminie Świlcza jest niekorzystna struktura przygotowania zawodowego rolników. Tylko około 3% rolników posiada wykształcenie wyższe, 1% policealne, 17% posiada wykształcenie średnie zawodowe, a 27% zasadnicze zawodowe. Natomiast większość – bo około 48% posiada jedynie wykształcenie podstawowe. Taka struktura wykształcenia utrudnia racjonalizację produkcji rolniczej, adaptację do warunków gospodarki rynkowej, reorientację zawodową i podejmowanie inicjatyw gospodarczych.

Gospodarstwa rolne w gminie Świlcza dysponują około 1172 ciągnikami, 45 samochodami ciężarowymi oraz 21 kombajnami zbożowymi, 6 ziemniaczanymi i 7 buraczanymi.

3.4.3 ZBYT PRODUKCJI ROLNICZEJ I PRZEMYSŁ PRZETWÓRCZY

W gminie Świlcza istnieją tradycje rozwiniętej uprawy owoców jagodowych i warzyw. Rolnicy uczestniczyli w szkoleniach zorganizowanych przez Ośrodek Doradztwa Rolniczego, przedstawiciele przemysłu przetwórczego (Alima, Hortex) i Cukrownię w Ropczycach. Były to pozytywne przejawy rozwoju produkcji owoców i warzyw na szeroką skalę. W gminie znajdowały się punkty skupu kilku zakładów przetwórczych odbierające płody rolne. Stanowiło to poważne źródło utrzymania dla ludności wiejskiej i stanowiło pozytywny czynnik rozwoju gminy. Jednak na skutek utraty rynku zbytu obecnie zostały zlikwidowane plantacje o dużych powierzchniach.

Obecnie kontraktację i skup buraków cukrowych prowadzi Cukrownia Ropczyce S.A.

Na terenie gminy brak jest punktów skupu zboża, a znajdujące się dwa młyny – w Trzcianie i przyległej do gminy Przybyszówce – skupują tylko jego małe ilości.

Rolnicy napotykają także trudności ze zbytem innych płodów rolnych. Szczególnie brakuje skupu żywca wołowego i wieprzowego. Najbliższe punkty skupu znajdują się we wsiach: Zgłobień, Góra Ropczycka, Olchowa oraz w Rzeszowie.

Na terenie gminy znajdują się trzy masarnie- dwie w Mrowli oraz jedna w Rudnej Wielkiej.

Odbiorca mleka z terenu gminy Świlcza jest Rzeszowska Spółdzielnia Mleczarska RESMLECZ w Trzebowniku. Jednak z uwagi na bardzo niską cenę mleka jego sprzedaż co roku maleje.

Oceniając poziom rozwoju rolnictwa w gminie Świlcza można wskazać jego mocne i słabe strony.

Silną stroną są przede wszystkim przyrodnicze uwarunkowania jego rozwoju tj.:

- dogodne położenie gruntów pod uprawę,
- dobre cechy ekologiczne pól rolnych wynikające z czystego środowiska,
- korzystne warunki glebowo – klimatyczne umożliwiające uzyskiwanie wysokich plonów,
- dążenie do zapobiegania czynnikom obniżającym jakość gleby,

a także potencjalne możliwości stworzenia dużych gospodarstw.

Natomiast jako słabe cechy rolnictwa należy wskazać duże rozdrobnienie gospodarstw, niski stopień mechanizacji prac oraz małą specjalizację produkcji rolniczej. Ponadto pewnym zagrożeniem jest przywiązanie do tradycyjnych form gospodarowania na wsi oraz spadek opłacalności produkcji rolnej.

Szanse w rozwoju rolnictwa należy upatrywać przede wszystkim w możliwościach uzyskania dofinansowania ze środków zewnętrznych np. unii Europejskiej do produkcji upraw ekologicznych oraz w tworzeniu spółek pracowniczych wśród rolników.

4. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ.

4.1 ZARYS HISTORII GMINY

Pierwsze informacje źródłowe na temat terenów składających się na obszar dzisiejszej gminy Świlcza pochodzą z XIV w. Osadnictwo jednak na tym terenie rozwinęło się znacznie wcześniej. Sprzyjały temu zarówno dobre warunki glebowe jak i przebiegający przez te tereny szlak komunikacyjno-handlowy między Polską a Rosją. Bliskie sąsiedztwo granicy ruskiej wpłynęło na utworzenie na terenie obecnej gminy systemu warownego, broniącego granic państwa od wschodu (w okolicach dzisiejszej Dąbrowy i Trzciana istniały warownie tzw. stróże). Przebiegający w X – XIV w. z zachodu na wschód handlowy szlak puszczański był prawie identyczny z istniejącą dziś drogą nr 4.

Wzrost osadnictwa nastąpił po przesunięciu się granicy państwa na wschód, tj. po zajęciu Rusi Halicko-Włodzimierskiej przez Kazimierza Wielkiego w 1340 r. Dominowała własność rycerska i królewska. Najprawdopodobniej w XIV i XV w. wsie w większości były lokowane na prawie niemieckim, lub przenoszone na nie z prawa polskiego. W XVII w. zmiany własnościowe zmierzały do koncentracji majątków, przy jednocześnie licznych zmianach właścicieli. Przygraniczne położenie obszaru wymuszało na właścicielach tworzenie systemów obronnych, w tym ufortyfikowania Świlczy (kościół w Świlczy położony na wzniesieniu miał być otoczony wałem, posiadać basztę obronną). Najazdy szwedzkiej i siedmiogrodzkiej (w latach 1655-1660) doprowadziły do ruiny gospodarczej tego terenu; złą sytuacja gospodarcza w chwili włączenia tych ziem do monarchii austriackiej w wyniku rozbiorów Polski doprowadziła do kryzysu ekonomicznego. Złą sytuację gospodarczą poprawiło otwarcie w połowie XIX w. linii kolejowej relacji Kraków-Lwów, przebiegającej przez Trzcianę, Świlczę i Rudną Wielką.

W 1934 roku, rozporządzeniem ministra spraw wewnętrznych (z dn. 14 lipca) utworzono w powiecie rzeszowskim 11 gmin wiejskich. Jedną z nich była gmina Świlcza, w skład której weszły: Bratkowice, Bzianka, Dąbrowa, Mrowla, Pogwizdów Nowy, Przybyszówka, Rudna Mała, Rudna Wielka, Świlcza, Trzciana i Woliczka. Świlcza była największą gminą powiatu. Jej obszar wynosił wówczas 140,4 km² i był zasiedlony przez 14 843 mieszkańców (3 155 budynków mieszkalnych). Gmina była na tyle rozległa i ludna, iż pod koniec lat 30-tych XX wieku snuto plany podzielenia jej na część południową z siedzibą

w Mrowli i część północną z siedzibą w Świlczy. Wybuch wojny udaremnił te zamiary. Pierwszy okres funkcjonowania gminy Świlcza zakończył się w 1954 r. w wyniku reformy administracyjnej – powstanie gromad.

W roku 1973 (w wyniku kolejnych zmian administracyjnych) przywrócono gminę z siedzibą w Świlczy. Obecną gminę Świlcza tworzy 9 miejscowości: Bratkowice, Bzianka, Dąbrowa, Mrowla, Rudna Wielka, Świlcza, Trzciana i Woliczka.

Historia powstania wsi:

- Błędowa Zgłobieńska – istniała już w XV w.,
- Bratkowice – została zlokalizowana w XIV w. przez króla Kazimierza Wielkiego,
- Bzianka – powstała w XIV w.,
- Dąbrowa – pierwsze wzmianki o Dąbrowie wiążą się z rodziną Sopichowskich (XVI w.),
- Mrowla – prawdopodobnie XIII w.,
- Rudna Wielka – powstała w XIV w.,
- Świlcza – pierwsze wzmianki z XIV w. jej pierwotna nazwa brzmiała Swińcza. Od początku swego istnienia Świlcza związana była z Rzeszowem. Należała do rozległych dóbr Jana Pakosława - pierwszego pana na Rzeszowie, po nim (XV – XVI w.) do kolejnych jego sukcesorów.
- Trzciana – początek XV w.,
- Woliczka – została zasiedlona przed 1444 r. osadnikami ze Świlczy.

4.2 ZASOBY ŚRODOWISKA KULTUROWEGO

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) wyznacza następujące formy ochrony:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Ustawa obliuguje, by w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy uwzględniać w szczególności ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia oraz innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków. Ustalenia dotyczące ochrony konserwatorskiej w studium powinny ustalać, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązywać będą określone ustaleniami planu miejscowego ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Zasoby środowiska kulturowego w gminie Świlcza przedstawiono na mapie nr 4.

4.2.1 OBIEKTY I ZESPOŁY WPISANE DO REJESTRU ZABYTEKÓW

Zabytki o najwyższych walorach kulturowych i historycznych zostały ujęte w wojewódzkim rejestrze zabytków. Na terenie gminy Świlcza są to:

- 1) pozostałości zespołu dworskiego w Bratkowicach z parkiem i kapliczką z 1 poł. XIX w. nr wpisu A-982 z dnia 4 października 1976 r. (park przekształcony pocz. XX w. i w latach 60 XX w.);
- 2) zespół dworsko-parkowy w Dąbrowie (dwór z 3 ćw. XIX, park z pocz. XIX w.) wpisane pod nr dwór A-977 z 4 października 1976 r. i park A-978 z 4 października 1976 r. ;

- 3) zespół parkowo-dworski w Rudnej Wielkiej z 1 poł. XIX w, w skład którego wchodzi: dwór, oficyna, obora, chlewnia, spichlerz, park) nr wpisu A-1230 z 10 maja 1991 r.;
- 4) zespół kościoła parafialnego w Trzcianie p.w. Św. Wawrzyńca i MB. Niepokalanie Poczętej (parafia rzymsko-katolicka, kościół mur. Z 1898 r.) nr A-1128 z 20 grudnia 1982 r.;
- 5) zespół dworski w Trzcianie, w skład którego wchodzi: dwór, czworak, owczarnia, dwa spichlerze, park (dwór i park z 1 poł. XIX w.) nr A-980 z 4 października 1988 r.
- 6) kaplica z 1899 r p.w.MB.Różańcowej zw. Długoszów w Dąbrowie – nr A – 251 z 9.05.2008r

4.2.2 OBIEKTY WPISANE DO EWIDENCJI ZABYTKÓW

W ewidencji zabytków architektury i budownictwa znajdują się podane niżej obiekty na terenie gminy Świlcza. Poniższy wykaz uwzględnia również obiekty wskazane do objęcia ochroną poprzez wpisanie ich do gminnej ewidencji zabytków.

Błędowa Zglobieńska:

- szkoła, ok. 1900 r. , murowana

Bratkowice:

- Kapliczka p.w. NMP Niepokalanie Poczętej z 1895 r. murowana
- kapliczka mur. ok. 1935 r. obok nr 28
- kapliczka mur. z 1890 r. obok nr 36
- kapliczka mur. ok. 1850 obok nr 84
- kapliczka mur. z 1937 r. obok nr 120
- kapliczka mur. z 1919 r. obok nr 138
- kapliczka mur. z pocz. XX w. obok nr 285
- kapliczka mur. z 1891 r. obok nr 308
- kapliczka mur. z 1930 r. obok nr 548
- kapliczka mur. ok. 1915 r. obok nr 581
- kapliczka mur. 1850/1930 obok nr 640
- kapliczka mur. z 1937 r. obok nr 638
- kapliczka mur. z 1902 r. obok nr 720
- kapliczka mur. z 1900 r. obok nr 722
- kapliczka mur. z 1934 r.
- kapliczka mur. z 4 ćw. XIX w.
- kapliczka mur. z 1915 r.
- krzyż z kapliczką szafkową drewn. z k. XIX w. przy przystanku PKS
- Krzyż „Grunwaldzki” mur.-żel. z 1911 r. obok nr 364
- krzyż mur.-drewn. XIX/XX w. obok Domu Nauczyciela
- zagroda drewn. z 1920 r. nr 399 (dom, stajnia, stodoła)
- willa drewn. z 1932 r. przy szkole
- dom drewn. z 1909 r. nr 59
- dom drewn. XIX/XX w. Nr 148
- dom drewn. ok. 1925 nr 324
- dom drewn. z 1927 r. nr 346
- dom drewn. z 1888 r. nr 455
- kapliczka z 1895 r. obok domu nr 350
- leśniczówka, lata 30-te XX w., nr 739

- dom drewn., lata 20-te XX w., nr310
- dom drewn. lata 20-te XX w., nr325
- dom drewn., lata 20-te XX w., nr 382
- stodoła drewn., 1 ćw. XX w., nr 174
- kuźnia drewn., 1 ćw. XX w., nr 174

Bzianka:

- kapliczka mur. z 1843 r. obok nr 5
- kapliczka mur. z 1904 r. obok nr 52
- kapliczka mur. z pocz. XX w. na granicy wsi z Przybyszówką
- pozostałości zespołu folwarcznego (lipa, pozostałości stawu, kamienna figura Św. Jana Nepomucena z 1743 r.)
- szkoła mur. ok. 1910 r.
- dom drewn. ok. 1920 nr 84
- dom drewn. ok. 1920 nr 86
- dom drewn. ok. 1880 r. nr 96

Dąbrowa:

- kapliczka mur. z 1899 r. obok nr 25
- kapliczka mur. z figura Św. Floriana
- dom drewn. z 1912 r. nr 145
- dom drewn. z 1921 r. nr 175
- dom drewn. z 1910 r. nr 176
- kapliczka św. Jana Nepomucena z XVIII w. przy skrzyżowaniu z drogą E-4
- dom drewn., 1 ćw. XX w., nr 141
- dom drewn., 1 ćw. XX w., nr 177
- dom drewn., 1 ćw. XX w., nr 179
- dom drewn., 1 ćw. XX w., nr 180
- dom drewn., 1 ćw. XX w., nr 184
- dom drewn., 1 ćw. XX w., nr 187

Mrowla:

- zespół kościelny z k. XIX w. (kościół mur., ogrodzenie bet.-żel., kapliczka mur. w narożu ogrodzenia z figurą Św. Jana Kantego, kapliczka mur. w narożu ogrodzenia z figura Św. Piotra, kam. popiersie mężczyzny w ogrodzeniu, mur. żel. brama i figurki w ogrodzeniu)
- kaplica grobowa Dolińskich mur. z 4 ćw. XIX w. na cmentarzu
- kapliczka mur. ok. 1910 r. obok nr 158
- pozostałości parku dworskiego z 1 poł. XIX w.
- dom drewn. ok. 1928 nr 207
- kapliczka mur. z 1867 r. obok domu nr 25a
- kapliczka św. Jana Nepomucena drewn. (figura z XIX w., kapliczka z XX w.) w. przy moście
- krzyż kam. z 1882 r. na granicy Mrowli i Bratkowic
- dom drewn., lata 30-te XX w., nr 187
-

Rudna Wielka:

- kapliczka mur. ok. 1900 r. na skrzyżowaniu dróg przed wsią
- kapliczka mur. ok. 1900 r. obok nr 115

- krzyż mur. z 1921 r., naprzeciw domu 295
- kapliczka mur. z 1894/1895 obok domu nr 200
- krzyż mur. z 1984 r., w polach za domem nr 268
- dom drewn., lata 20-te XX w., nr 86
- dom drewn., lata 20-te XX w., nr 127
- dom drewn., lata 20-te XX w., nr 131
- dom drewn., lata 20-te XX w., nr 135
- dom drewn., lata 20-te XX w., nr 286
- dom drewn., lata 20-te XX w., nr 195

Świlcza:

- zespół kościoła parafialnego mur. rozp. 1939 r. zakoń. 1959 r. (kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP, plebania, wikarówka)
- kaplica grobowa Krupnickich i Kirchnerów mur. pocz. XX w. na cmentarzu
- kapliczka mur. l. 30-te XX w. obok nr 383
- karczma drewn. z pocz. XX w. obok nr 344
- sklep i dom drewn. z 1930 r. nr 340
- dom drewn. z 1920 r. nr 183
- dom drewn. z 1899 r. nr 591
- dom drewn. z 1890 r. nr 594
- dom drewn. z 1880 r. nr 600
- dom drewn. z 1900 r. nr 612
- dom drewn. ok. 1880 r. nr 626
- kuźnia drewn. z pocz. XX obok mostu

Trzciana:

- kaplica grobowa Christianach mur. z 1 poł. XX w. na cmentarzu
- kapliczka mur.-kam. z 1909 r. obok nr 53
- kapliczka mur. z 1862 r. obok nr 70
- kapliczka mur. z 1884 r. obok nr 95
- kapliczka mur. z 3 ćw. XIX w. obok nr 324 b
- szkoła mur. z 1922 r.
- Dom Ludowy mur. z 1905 r.
- Budynek Kółka Rolniczego mur. z 1914 r.
- budynek dworca kolejowego mur. z pocz. XX w.
- zespół dworskiej karczmy zajezdnej mur. karczma z 1 poł. XIX w. obok nr 323 i 324, stajnia i kuźnia mur. z k. XIX w. obok nr 324 i 322
- zespół willi letniskowej drewn.-kam. ok. 1920 r. (willa, schody z tarasem, brama wjazdowa, ogród tarasowy z aleją lipową nad potokiem)
- zagroda drewn. z pocz. XX w. nr 78 (stodoła)
- dom mur. z 1909 r. nr 70
- dom drewn. z pocz. XX w. nr 119
- dom i sklep drewn. z 1904 r. nr 147
- dom drewn. z 1902 r. nr 150
- dom drewn. z pocz. XX w. nr 175
- dom mur. z 1914 r. nr 292
- kapliczka mur. z 1877 r. naprzeciw nr 430a
- kapliczka mur. z XIX/XX w. obok nr 352a
- kapliczka mur. z XIX w. obok nr 424

- szkoła mur., lata 20-30-te XX w., w przysiółku Ślotwinka
- dom drewn., lata 30-te XX w., nr 54
- zagroda (dom, stajnia) drewn. 2 poł XIX w., nr 78
- dom drewn., pocz. XX w. nr 179
- dom drewn., lata 30-te XX w., nr 294
- dom drewn., 4 ćw. XIX w., nr 505 w przysiółku Słowinka
- stodoła drewn., 1 ćw. XX w. nr 147

Woliczka:

- szkoła mur. z 1893 r.
- dom drewn. z 1915 r. nr 14
- dom drewn. z pocz. XX w. nr 77
- dom drewn. z k. XIX w. nr 84
- kuźnia drewn. ok. 1920-1925 r. nr 15
- kapliczka mur., 1 ćw. XX w., naprzeciwko domu nr 46
- kapliczka kam., z 1890 r., naprzeciwko domu nr 84

Na uwagę zasługują także stare cmentarze zlokalizowane w Mrowli, Świlczy, Trzcianie. Warto objąć ochroną stare części cmentarzy, jako zespoły kompozycyjno – przestrzenne.

4.2.3 STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE

Na terenie gminy Świlcza zewidencjonowano około dwustu stanowisk archeologicznych, świadczących o przebywaniu ludzi i zakładaniu osad od schyłkowego paleolitu (ok. 12 tys. lat temu), aż do czasów średniowiecznych. Wśród licznych znalezisk i odkryć, na szczególną uwagę zasługują dwa. W 1936 roku, podczas prac przy eksploatacji torfu w Trzcianie, wydobyto 6 siekierok brązowych (5 z tzw. piętka i 1 tulejkowata), pochodzących z późnej epoki brązu (przełom XIII/XII w. p.n.e.). Prowadzone w Świlczy w latach 70. i 80. XX wieku prace archeologiczne doprowadziły do odkrycia osady z V w. n.e., której mieszkańcy trudnili się obróbką bursztynu. Utrzymywali oni kontakty handlowe z Rzymianami. Podczas prac badawczych wydobyto spod ziemi m.in. bursztynowe paciorki, surowiec bursztynowy przeznaczony do obróbki, srebrne fibule (zapinki do spinania szat) oraz rzymskie monety.

Najwięcej stanowisk znajduje się we wsi Bratkowice – 66, Dąbrowa i Świlcza po 36 oraz Trzciana - 22. Szczegółową informację na temat stanowisk można odnaleźć w opracowaniu pt. „Świlcza – Studium krajobrazu kulturowego do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy opracowane przez zespół w składzie: Barbara Łyżka, Monika Piękoś, Barbara Stopyra, Antoni Lubelczyk, Rzeszów 1997-1998.

4.2.4 ZACHOWANE UKŁADY PRZESTRZENNE (RURALISTYCZNE)

Układy ruralistyczne obejmują historyczne układy planistyczne wsi. Na tych obszarach nowa zabudowa powinna być lokalizowana z maksymalnym zachowaniem istniejących układów działek, bez dalszego ich dzielenia. Wszelkie prace budowlane i konserwatorskie powinny uwzględniać wymogi konserwatorskie.

- Do najwartościowszych w gminie Świlcza należy zaliczyć układy przestrzenne wsi:
- Mrowla, Trzciana – ulicówki wzdłuż potoku lub rzeczki,
  - Woliczka,

- Bratkowice – ulicówka,
- Rudna Wielka, Mrowla – układ łanowy pół.

5. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WARUNKÓW I JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW, W TYM OCHRONY ICH ZDROWIA

5.1 WYBRANE ZAGADNIENIA DEMOGRAFICZNE

Głównym czynnikiem kształtującym procesy rozwojowe w gminie są jej mieszkańcy. Pod względem liczby ludności gmina Świlcza zaliczana jest do mocno zaludnionych. W 2004 roku zamieszkiwało ją 18 652 osoby, w tym 9 203 mężczyzn i 9 449 kobiet (por. tab.10).

Tab. 10 Ludność w powiecie rzeszowskim (źr.: GUS, 2005).

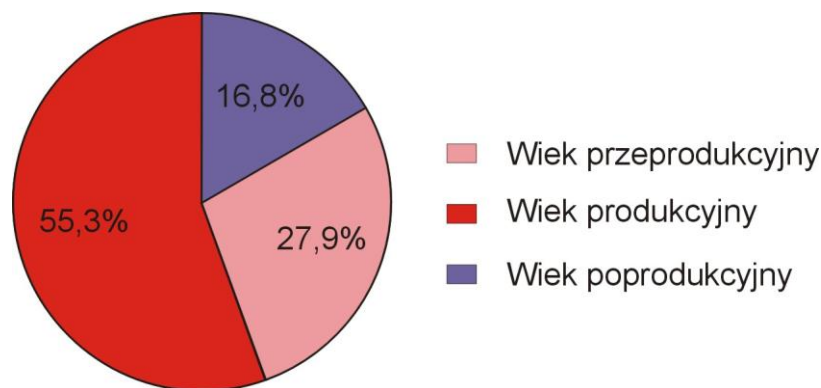
Wyszczególnienie	Pow. Km ²	Ludność				Kobiety na 100 mężczyzn
		ogółem	mężczyźni	kobiety	na 1 km ²	
Dynów m.	24	6030	2950	3080	246	104
Błazowa m.-w.	112	10 638	5 229	5 409	94	103
Głogów Młp. m.-w.	146	17 886	8 819	9 067	123	103
Sokołów Młp. m.-w.	134	16 446	8 113	8 333	123	103
Tyczyn m.-w.	83	15 777	7 743	8 034	191	104
Boguchwała	96	20 795	10 131	10 664	216	105
Chmielnik	53	6 354	3 176	3 178	120	100
Dynów	119	7 236	3 647	3 589	61	98
Hyżne	51	6 792	3 351	3 441	133	103
Kamień	73	6 844	3 447	3 397	93	99
Krasne	54	14 021	6 844	7 177	262	105
Lubenia	55	6 433	3 152	3 281	117	104
Świlcza	112	15 437	9 203	9 449	145	103
Trzebownisko	91	18 541	8 982	9 559	205	106

Gęstość zaludnienia w gminie Świlcza na koniec 2007 roku wynosiła 137 os./100 km², co stawia gminę na piątym miejscu w powiecie rzeszowskim.

W stosunku do reszty Polski w gminie Świlcza panuje korzystna sytuacja demograficzna. Od wielu lat w gminie jest dodatni przyrost naturalny, który w 2004 roku wynosił 1,1. Dzięki temu społeczeństwo gminy nie ulega szybkiemu procesowi starzenia.

Pod względem struktury wieku ponad 55% mieszkańców stanowią osoby w wieku produkcyjnym, natomiast niecałe 28 % to ludność w wieku przedprodukcyjnym. W obu grupach przeważają nieznacznie kobiety. Natomiast tylko niecałe 17% stanowią osoby w wieku poprodukcyjnym, przy czym w tej grupie zdecydowanie dominują kobiety (por. ryc. 2).

Ryc.2 Struktura wieku w gminie Świlcza (źr.: opr. własne na podst. GUS, 2005).

Pod względem migracji również sytuacja w gminie Świlcza jest dość korzystna. Obecnie nieco więcej osób przybywa do gminy z okolicznych miast, przede wszystkim z Rzeszowa niż odplywa. Podobna sytuacja jest charakterystyczna dla wszystkich gmin podmiejskich w okolicy Rzeszowa, m.in. gminy Krasne, Trzebownisko. Wynika to głównie z chęci zamieszkania na terenach podmiejskich o czystym środowisku naturalnym, z dala od zgiełku dużej aglomeracji miejskiej. W tab.11 przedstawiono strukturę migracji w gminie Świlcza na tle pozostałych gmin powiatu rzeszowskiego.

Tab. 11 Migracje wewnętrzne i zewnętrzne ludności w powiecie rzeszowskim (źr.: GUS, 2005).

Wyszczególnienie	Napływ	Odływ	Saldo migracji	
			Ogółem	Na 1000 osób
Dynów m.	59	103	-44	-7,1
Błazowa m.-w.	104	111	-7	-0,7
Głogów Młp. m.-w.	405	189	216	12,2
Sokołów Młp. m.-w.	159	176	-17	-1,0
Tyczyn m.-w.	402	139	263	16,8
Boguchwała	334	205	129	6,2
Chmielnik	108	44	64	10,1
Dynów	72	73	-1	-0,1
Hyżne	62	77	-15	-2,2
Kamień	64	29	35	5,1
Krasne	363	132	231	16,7
Lubenia	67	48	19	2,9
Świlcza	347	161	186	10,0
Trzebownisko	286	169	117	6,3

5.2 RYNEK PRACY

Przeważająca część ludności w gminie Świlcza czynna zawodowa znajduje zatrudnienie w firmach na terenie gminy lub pobliskiego Rzeszowa. Ludzie chętnie podejmują pracę w miejscowości zamieszkania lub sąsiedniej. Mogą w ten sposób znacznie ograniczyć lub nawet wyeliminować koszty dojazdu do pracy. Na terenie gminy Świlcza w 2004 roku większość osób zatrudniona była w drobnym handlu, jako właściciele lub pracownicy sklepów detalicznych. Pozostali mieszkańcy pracują w przemyśle i budownictwie oraz w rolnictwie, leśnictwie i łowiectwie.

Głównym czynnikiem wpływającym na poziom życia ludności gminy jest poziom dochodów jej mieszkańców, który z kolei jest wynikiem aktywności gospodarczej. Wpływają

na to dochody ze świadczeń emerytalnych i rentowych, pracy najemnej, ze sprzedaży produktów rolnych, jak również zasiłki dla bezrobotnych.

W 2004 roku w Powiatowym Urzędzie Pracy było zarejestrowanych 1162 bezrobotnych z terenu gminy Świlcza, przy czym większość stanowiły kobiety – 638. W porównaniu do innych gmin powiatu rzeszowskiego w gminie Świlcza panuje dość duże bezrobocie (por. tab. 12).

Tab.12 Bezrobotni w powiecie rzeszowskim (źr.: GUS, 2005).

Wyszczególnienie	Ogółem	Mężczyźni
Dynów m.	544	286
Błażowa m.-w.	642	310
Głogów Młp. m.-w.	1266	589
Sokołów Młp. m.-w.	1196	590
Tyczyn m.-w.	976	441
Boguchwała	1302	655
Chmielnik	462	207
Dynów	513	248
Hyżne	506	250
Kamień	425	211
Krasne	953	484
Lubenia	498	245
Świlcza	1162	524
Trzebownisko	1277	563

Głównymi czynnikami wpływającymi na możliwości zdobycia pracy są wiek oraz wykształcenie. Najczęściej tracą pracę osoby młode nie posiadające wymaganego stażu pracy. Jednak osoby z tej grupy również najłatwiej znajdują zatrudnienie, chociaż często zmuszone są zmiany wyuczonego zawodu.

Pod względem wykształcenia osoby najslabiej przygotowane mają coraz większe trudności ze zdobyciem jakiegokolwiek zatrudnienia. Natomiast wśród bezrobotnych zaledwie 2% stanowią osoby posiadające wyższe wykształcenie. Generalnie lepiej wykształcone są kobiety, jednak ze zwyczajowo utartych powodów (urlopy macierzyńskie, zwolnienia, itp.) są mniej chętnie zatrudniane niż gorzej wykształceni mężczyźni.

Urząd gminy Świlcza pomaga bezrobotnym zatrudniając ich corocznie do robót publicznych na okres nawet 6 miesięcy. Wynagrodzenia oraz składki ubezpieczeniowe są refundowane przez PUP w Rzeszowie.

5.3 AKTYWNOŚĆ GOSPODARCZA

Aktywność gospodarcza mieszkańców gminy jest stosunkowo duża. W 2007 roku na terenie gminy Świlcza 940 osób prowadziło działalność gospodarczą. Struktura działalności przedstawiała się następująco:

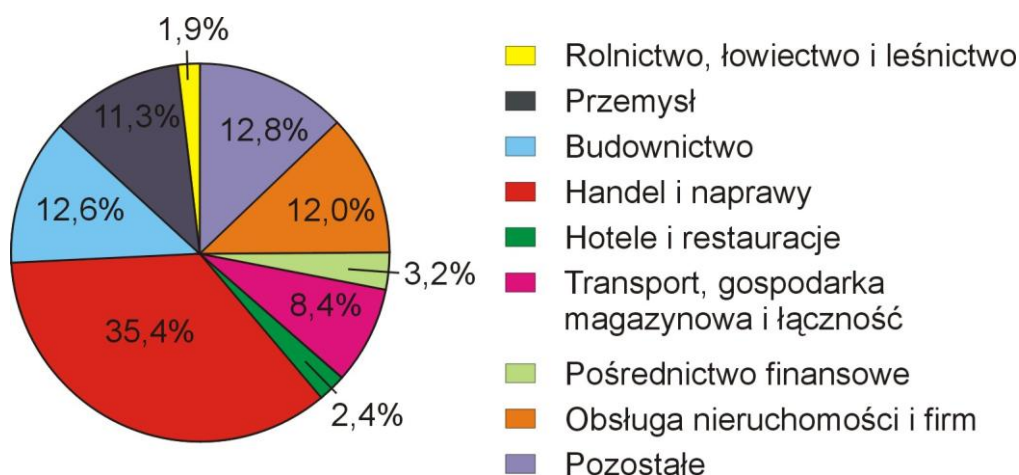
- przetwórstwo przemysłowe – 97 os.
- budownictwo – 135 os.
- handel i naprawy – 351 os.
- hotele i restauracje – 22 os.
- transport, magazynowanie i łączność – 89 os.
- pośrednictwo finansowe – 35 os.

- obsługa nieruchomości i firm – 125 os.

Zatem najwięcej osób prowadzi firmy zajmujące się handlem, budownictwem oraz obsługą nieruchomości.

Na terenie gminy Świlcza w 2007 roku było zarejestrowanych 709 podmiotów gospodarczych. Jedynie dwie gminy wiejskie tj. , Krasne i Trzebownisko oraz gminy miejsko – wiejskie Głogów Małopolski i Boguchwała posiadają na swoim terenie więcej podmiotów gospodarczych. Pod względem rodzajowym dominują firmy zajmujące się handlem i naprawami – 390, następnie budownictwem – 139, obsługą nieruchomości i firm – 56 oraz przemysłem – 124. Na ryc. 3 przedstawiono podział podmiotów gospodarczych w gminie Świlcza według sekcji.

Ryc.3 Podmioty gospodarki narodowej na terenie gminy Świlcza zarejestrowane w systemie REGON wg wybranych sekcji (źr.: opr. własne na podst. GUS, 2005).

Zadowolająca jest struktura własnościowa przedsiębiorstw. Obecnie w gminie Świlcza znajdują się tylko 3 przedsiębiorstwa państwowe. Część mienia jest w posiadaniu gminy, w tym szkoły i obiekty użyteczności publicznej. Reszta stanowi własność prywatną. Sektor prywatny cechuje duża dynamika, w 1998 roku na terenie gminy było 640 podmiotów gospodarczych, zaś w 2004 było ich już ponad 1100.

5.4 ZASOBY MIESZKANIOWE

O poziomie życia ludności w dużym stopniu decydują warunki mieszkaniowe. W 2004 roku na terenie gminy Świlcza było 5059 mieszkań o łącznej liczbie izb – 22 253. Znajdują się one głównie w domach jednorodzinnych. Obecnie w gminie Świlcza budowane są przede wszystkim domy jedno- lub dwukondygnacyjne, podpiwniczone lub niepodpiwniczone, przeznaczone dla 5 – 7 osób. Jednak według danych statystycznych średnia wielkość mieszkania w gminie wynosi prawie 90 m² i przypada na około 3,6 osób. Liczba osób przypadająca na jedną izbę kształtowała się na poziomie 0,84.

W strukturze własnościowej zasobów mieszkaniowych zdecydowanie dominuje budownictwo indywidualne (około 97 %). Stan budynków mieszkalnych jest zróżnicowany, część z nich wymaga remontów, a niektóre nadają się do likwidacji.

W gminie Świlcza, podobnie jak w całym kraju, można w ostatnim czasie zauważyć duże ożywienie w budownictwie. Przejawia się to znacznie większą niż dotychczas liczbą mieszkań oddawanych do użytku. W 2007 roku powstało 61 nowych mieszkań (wszystkie w budynkach indywidualnych) podczas gdy w latach 90-tych rocznie oddawano do użytku poniżej 20 mieszkań. Były to mieszkania o średniej powierzchni około 150 m² i ponad 6 izbach.

Najwięcej pozwoleń na budowę wydano we wsiach: Bratkowice, Świlcza oraz Trzciana, natomiast najmniej w Błędowej Zgłobieńskiej, Woliczce i Bziance.

5.5 EDUKACJA I WYCHOWANIE

Gmina Świlcza posiada stosunkowo dobrze rozwiniętą sieć placówek oświaty i wychowania. Baza szkolnictwa jest dobrze zlokalizowana i dostosowana do sieci osadniczej gminy.

Na terenie gminy Świlcza funkcjonują szkoły różnych szczebli kształcenia. Na szkolnictwo pomaturalne składają się:

- Zespół Szkół Techniczno-Weterynaryjnych w Trzcianie, który obejmuje:

- * Technikum w zawodzie technik Inżynierii Środowiska i Melioracji,
- * Technikum w zawodzie technik weterynarii,
- * Technikum w zawodzie technik Żywności i Gospodarstwa Domowego
- * Technikum w zawodzie technik usług fryzjerskich
- * Technikum w zawodzie technik usług geodezyjnych
- * Technikum w zawodzie technik usług budowlanych
- * Szkoła zasadnicza – mechanik, operator maszyn i urządzeń rolniczych,
- * Liceum ogólnokształcące z innowacją pedagogiczną – edukacja ogólnoratownicza i ochrony przeciwpożarowej .

W gminie Świlcza funkcjonuje od 1993 roku Niepubliczna Szkoła Muzyczna I i II stopnia, we wsi Trzciana. Uczniowie szkoły tworzą oprawę muzyczną na uroczystościach lokalnych, gminnych i wojewódzkich. Uczestniczą w konkursach, przeglądach i koncertach szkół muzycznych.

Na szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne w gminie Świlcza składa się 10 szkół podstawowych oraz 4 gimnazja, które działają w następujących zespołach:

- Zespół Szkół w Świlczy,
- Zespół Szkół w Trzcianie,
- Zespół Szkół w Bratkowicach,
- Zespół Szkół w Dąbrowie
- Zespół Szkół w Rudnej Wielkiej.

Wszystkie szkoły posiadają pracownie komputerowe z dostępem do Internetu, w czterech szkołach są pełnowymiarowe sale gimnastyczne, natomiast w pozostałych zastępcze sale gimnastyczne. We wszystkich szkołach dzieci mają możliwość uczęszczania do oddziałów „0”. W czterech szkołach tj. w Świlczy, Trzcianie, Bratkowicach i Dąbrowie funkcjonują duże stołówki, gdzie uczniowie korzystają z pełnych obiadów. W pozostałych szkołach dożywianie prowadzone jest w formie gorącej zupy w nowoutworzonych stołówkach. Łącznie do wszystkich szkół podstawowych w gminie Świlcza w 2007 roku uczęszczało 1773 uczniów.

W ramach budżetu gminy finansowany jest wyjazd dzieci na basen, ogółem ze wszystkich szkół na basen dowożonych jest około 500 dzieci.

Wychowaniem przedszkolnym w gminie Świlcza zajmują się 4 placówki zlokalizowane w Świlczy, Bratkowicach, Trzcianie i Dąbrowie. W 2007 roku z przedszkoli korzystało około 310 dzieci, a opiekę nad nimi sprawowało 30 nauczycieli.

Na terenie gminy funkcjonuje 6 bibliotek publicznych zlokalizowanych w: Świlczy, Trzcianie, Bratkowicach, Rudnej Wielkiej, Mrowli i Dąbrowie. Biblioteki mieszczą się w Domach Ludowych, budynkach Ochotniczej straży Pożarnej oraz w przedszkolu w Świlczy. Ogółem stan księgozbioru w bibliotekach gminy szacuje się na około 90 000 woluminów. Biblioteki prowadzą także działalność kulturalną, organizują konkursy, lekcje biblioteczne dla dzieci ze szkół podstawowych i przedszkoli.

5.6 OCHRONA ZDROWIA

Stan usług medycznych w gminie Świlcza jest wystarczający w stosunku do lokalnych potrzeb. Na stałe w ośrodkach zdrowia zatrudnionych jest 9 lekarzy, 8 stomatologów i 16 pielęgniarek. Na tle powiatu gmina zajmuje czołowe miejsca pod względem liczby lekarzy ogólnych i dentystów przypadających na 10 tys. mieszkańców.

Na terenie gminy znajduje się Ośrodek Rehabilitacyjny w Świlczy oraz 4 Ośrodki Zdrowia w Świlczy, Trzcianie, Bratkowicach, Mrowli oraz ośrodek filialny w Dąbrowie, do którego dojeżdża lekarz z Trzciany.

Mieszkańcy mają możliwość zaopatrywania się w leki w dwóch aptekach i dwóch punktach aptecznych znajdujących się na terenie gminy.

Mimo, że liczba pracowników medycznych jest na dobrym poziomie to świadczą oni tylko podstawowe usługi medyczne. Z poradni specjalistycznych mieszkańcy gminy Świlcza korzystają poza granicami gminy, głównie w Rzeszowie. Również najbliższy punkt pogotowia ratunkowego oraz szpital znajduje się w Rzeszowie.

5.7 POMOC SPOŁECZNA

W ciągu ostatnich kilku lat wraz ze wzrostem tempa przekształceń ustrojowych rośnie liczba osób, które przy wykorzystaniu własnych środków i możliwości nie są w stanie przezwyciężyć trudnej sytuacji materialnej w jakiej się znalazły. Taka sytuacja ma także miejsce w gminie Świlcza, gdzie z roku na rok przybywa osób korzystających z pomocy społecznej. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej współpracuje w tym zakresie z organizacjami charytatywnymi.

Od 2006 roku działa Środowiskowy Dom Samopomocy w Woliczce

Zadania własne gminy w ramach pomocy społecznej obejmują m.in.:

- wypłacanie jednorazowych zasiłków celowych (zdrowotnych i specjalnych),
- finansowanie wyżywienia w stołówkach szkolnych,
- usługi opiekuńcze,
- zapewnienie schronienia osobom bezdomnym.

5.8 KULTURA

Gmina Świlcza, pomimo bliskiego sąsiedztwa z miastem wojewódzkim, zdecydowała rozwinąć własną bazę kulturalną. Instytucją wiodącą w tej dziedzinie jest Gminne Centrum Kultury w Świlczy z/s w Trzcianie. W Klubach działają zespoły artystyczne, kółka zainteresowań, kluby szachistów, kluby twórców nieprofesjonalnych, kółka plastyczne i fotograficzne. Łącznie w działaniach Klubów Kultury uczestniczy około 400 osób.

Gmina Świlcza posiada bogate tradycje kulturalne. W Trzcianie istnieje chór „Cantus” z ponad 60-cio letnią historią, znany w regionie z wysokiego poziomu artystycznego.

Na terenie gminy funkcjonuje także szkolny chór „Kantuski”, który szczególny nacisk kładzie na rozwój miejscowego folkloru.

W gminie działa także Zespół Ludowy, kontynuujący działalność Zespołu Pieśni i Tańca założonego w 1960 roku. Zespół prezentuje najwyższy poziom artystyczny, który był wielokrotnie nagradzany w kraju.

Od 1997 roku w Trzcianie redagowany jest kwartalnik społeczno – kulturalny „Trzcionka” na łamach którego poruszane są ważne sprawy z życia gminy.

5.9 TURYSTYKA I REKREACJA

Gmina Świlcza posiada dobre warunki do rozwoju turystyki, rekreacji i wypoczynku. Atrakcyjne walory przyrodniczo – krajobrazowe, bogactwo gatunków flory i fauny, stosunkowo czyste środowisko naturalne oraz przebiegający szlak turystyczny stwarzają korzystne warunki dla ludności dla harmonijnego obcowania z przyrodą.

W miejscowości Bratkowice znajduje się zbiornik wodny o powierzchni lustra wody - 1,83 ha, którego obrzeża mogą być miejscem letniego wypoczynku dla okolicznych mieszkańców..

Miejscowości Trzciana – Dyndy znajdują się zbiorniki wodne wykorzystywane jako stawy wędkarskie.

Mimo dużych walorów krajobrazowych infrastruktura turystyczna w gminie Świlcza jest słabo rozwinięta. W szczególności brakuje miejsc noclegowych. Przez teren gminy przebiega niebieski szlak turystyczny, który może stanowić bodziec do powstania gospodarstw agroturystycznych i bazy turystycznej w jego sąsiedztwie.

Rozwojowi turystyki w gminie sprzyja dobrze rozwinięta sieć komunikacyjna umożliwiająca łatwy dostęp do wszystkich terenów.

6. UWARUNKOWANIA WYNIKAJACE Z ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA

Na terenie gminy Świlcza nie ma bezpośredniego zagrożenia powodziowego ze względu na brak większych rzek i potoków przepływających przez miejscowości gminy Świlcza. Wszystkie potoki tj. Bratkowski o długości 9,36 km, Osina – dł. 10,15 km, Czarna – dł. 19,0 km są uregulowane o małych spadkach i bieżą przez użytki zielone oddalone od terenów zabudowanych.

Bardzo duży ruch na drodze krajowej na całym odcinku przebiegającym przez gminę stwarza zagrożenie zarówno dla użytkowników drogi jak i dla okolicznych mieszkańców. Na tej drodze w miejscowościach Świlcza i Dąbrowa znajdują się tzw. „czarne punkty”, czyli miejsca szczególnie niebezpieczne o dużej liczbie wypadków drogowych. Ruch drogowy na drodze krajowej stanowi również zagrożenie chemiczne, powodowane przewozem materiałów niebezpiecznych.

Tereny leśne oraz tereny torfowisk (w szczególności w dolinie rzeki Mrowli) stanowią potencjalne źródło zagrożeń bezpieczeństwa pożarowego.

Występujące w południowej części gminy tereny osuwiskowe stanowią zagrożenie bezpieczeństwa ludności, szczególnie w obszarach zainwestowanych, głównie w miejscowości Błędowa Zgłobieńska.

Do zagrożeń bezpieczeństwa ludności, jej mienia należą tereny zagrożone niebezpieczeństwem powodzi. Na obszarze gminy występuje obszar zagrożony występowaniem wody 1% w dolinie rzeki Mrowla, we wschodniej części gminy Świlcza.

7. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POTRZEB I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY

Uwzględniając uwarunkowania oraz misję gminy określoną w „Strategii rozwoju gminy Świlcza” jako nadrzędne cele strategiczne umożliwiające rozwój gminy należy wymienić:

- wspieranie działań zmierzających do scalenia gruntów, ochrona najlepszych gleb przed zagospodarowaniem nierolniczym i pozostawienie ich jak najdłużej w użytkowaniu rolniczym,
  - dążenie do stworzenia grup producenckich umożliwiających rolnikom z gminy większą konkurencyjność na rynku produktów rolnych,
  - rozwijanie gospodarstw agroturystycznych,
  - wyznaczenie terenów pod rozwój nowej zabudowy mieszkalno – usługowej,
  - rozbudowa, modernizacja i doposażenie obiektów szkolnych,
  - realizacja programu „małej retencji”,
  - działania zmierzające do ochrony środowiska przyrodniczego gminy i przyczyniające się do uatrakcyjnienia terenu gminy poprzez eliminację potencjalnych źródeł zanieczyszczeń,
  - wykorzystanie walorów krajobrazu dla rozwoju turystyki,
  - dążenie do rozwoju usług publicznych i różnorodnej komercyjnej działalności gospodarczej (usługowej i produkcyjnej, w tym służącej obsłudze rolnictwa),
  - rozbudowa powiązań komunikacyjnych wewnętrznych i zewnętrznych i modernizacja już istniejących,
  - tworzenie zwartych obszarów zabudowy o architekturze dostosowanej do cech krajobrazu i miejscowej tradycji z zapewnieniem obsługi komunikacyjnej i wyposażenia w infrastrukturę techniczną,
- zwiększenie lesistości obszaru gminy.

8. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU PRAWNEGO GRUNTÓW

Gmina Świlcza pomimo położenia w sąsiedztwie dużego ośrodka miejskiego w zakresie użytkowania terenów nie posiada cech charakterystycznych dla gmin podmiejskich. Na 120,3 km² powierzchni gminy ponad 72% stanowią użytki rolne, lasy zajmują około 18 %, tereny zainwestowane około 9%. Jednocześnie gmina nie ma charakteru gminy typowo rolniczej, o czym świadczy znaczna część gruntów leżących odłogiem. Struktura użytkowania gruntów rolnych została przedstawiona w rozdziale 3.4 omawiającym uwarunkowania wynikające z rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Problem jest jednak nieuregulowany stan prawny gruntów prywatnych (około 30 % rolników). W wyniku zaszłości, problemów spadkowych, zubożeniu spadkobierców itp. problemem mogą być postępowania prawne związane np. z inwestycjami, scalaniem i innych. W gminie Świlcza dominuje własność prywatna, stanowiąca prawie 69% powierzchni gminy. Na drugim miejscu pod względem własności jest własność Skarbu Państwa, przy czym własnością Skarbu Państwa są głównie lasy – prawie wszystkie lasy są państwowe.

9. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODREBNYCH

Obowiązująca obecnie ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880 z późn. zm.) określa następujące formy ochrony przyrody:

- 1) parki narodowe;
- 2) rezerваты przyrody;
- 3) parki krajobrazowe;
- 4) obszary chronionego krajobrazu;
- 5) obszary Natura 2000;
- 6) pomniki przyrody;
- 7) stanowiska dokumentacyjne;
- 8) użytki ekologiczne;
- 9) zespoły przyrodniczo-krajobrazowe;
- 10) ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

Północna część gminy wchodzi w skład Mielecko – Kolbuszowsko – Głogowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, który w przyszłości ma być włączony do Parku Krajobrazowego Puszczy Sandomierskiej, w którym obowiązują proekologiczne sposoby gospodarowania.

Obszar ten wchodzi w skład Obszaru Specjalnej Ochrony Natura 2000 „Puszcza Sandomierska” kod PLB180005.

Poza tym do obiektów i terenów chronionych na podstawie odrębnych przepisów zalicza się obiekty i zespoły wpisane do rejestru zabytków oraz ewidencji zabytków.

Wszystkie tego typu obiekty znajdujące się na terenie gminy Świlcza omówiono w rozdziale 3.3 oraz 4.2.

Obszary chronione na podstawie przepisów o ochronie gruntów rolnych i leśnych zostały omówione w rozdziałach dotyczących rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, tj. rozdziale 3.

Do obszarów i obiektów chronionych na podstawie przepisów prawa wodnego należą tereny ujęć wody i strefy ochronne tych ujęć. Wszystkie ujęcia wody, które dostarczają wodę pitną do wodociągów gminnych mają wyznaczone właściwymi decyzjami strefy ochrony bezpośredniej. Nie wyznaczono terenów ochrony pośredniej.

Dla zbiornika wód podziemnych zostały wyznaczone właściwe strefy ochronne, omówione w rozdziale 11.2. Wody podziemne.

10. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROŻEN GEOLOGICZNYCH

Na terenie gminy, w jej południowej części występują tereny osuwiskowe. Najwięcej terenów osuwiskowych, również o największym zasięgu obszarowym znajduje się w miejscowościach Błędowa Zgłobieńska i Trzciana tereny takie występują również w miejscowości Woliczka.

11. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA UDOKUMENTOWANYCH ŻŁÓŻ KOPALIN ORAZ ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH

11.1 SUROWCE MINERALNE

Na terenie gminy Świlcza znajdują się następujące udokumentowane złoża surowców mineralnych:

- 1) ropa naftowa – jest eksploatowana ze złoża „Nosówka”, którego niewielka część leży w gminie Świlcza, w rejonie Błędowej Zagłobieńskiej; dla tego złoża zostały utworzone obszar i teren górniczy na mocy decyzji nr Gosm/2148/C/94 z dnia 27.07.1994.,
- 2) gaz ziemny – złoża w rejonie „Kielanówka – Rzeszów I” zostały objęte obszarem górniczym na mocy decyzji GK/WK/MN/1090/98 z dnia 12.03.1998 r., obejmuje południową część wsi Bzianka .

Wszystkie złoża eksploatowane są przez Sanocki Zakład Górnictwa Nafty i Gazu w Sanoku. W obrębie terenów i obszarów górniczych obowiązują ograniczenia zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami szczególnymi.

- 3) kruszywo naturalne – w północno – wschodniej części gminy, w obrębie terenu górniczego „Lipie – Mrowla” utworzonego decyzją Wojewody Rzeszowskiego Nr 7512/18/13/96 PPKiUG, eksploatacja odbywa się w obszarach górniczych „Mrowla – część A, B, C” oraz „Bratkowice – Blich II”,
- 4) torf – udokumentowane złoża występują w dolinach Mrowli , Potoku Bratkowickiego, Szlachcianki o stwierdzonych zasobach 1,4 mln m³; ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych ogranicza możliwość nierolniczego wykorzystania tych złóż.

11.2 WODY PODZIEMNE

Fragment obszaru położonego w pasie środkowym gminy zaliczony został do Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 425 „Dębica – Rzeszów – Stalowa Wola”, największego i najbardziej zasobnego w wodę w rejonie Zapadliska Podkarpackiego. Obszar ten został utworzony decyzją MOŚZNiL Nr KDH 1/01306037/97 z dnia 18.07.1997 roku. W celu zabezpieczenia przed ewentualnym zagrożeniem określono zasięg tzw. obszaru najwyższej ochrony (ONO) i obszaru wysokiej ochrony (OWO). W związku z tym każde przedsięwzięcie z grupy znacząco wpływających na stan środowiska podejmowane na tym obszarze, a także budowa nowych ujęć podziemnych nie związanych z zaopatrzeniem wodociągów komunalnych istniejących na terenie gminy Świlcza musi być opiniowane przez właściwe służby ds. ochrony środowiska.

W północnej części gminy Świlcza odwiercono 16 studni głębinowych, które mają stanowić ujęcie awaryjne dla miasta Rzeszowa. Łączna wydajność tych studni wynosi około 880 m³/h. studnie te nigdy nie były eksploatowane i nie posiadają uregulowań prawnych.

Na terenie gminy Świlcza stwierdzono występowanie specjalnych wód podziemnych tj.:

- 1) wody mineralne – w rejonie Rudnej Wielkiej występują zasoby wody mineralnej wodorowo – węglanowo – sodowej o wydajności około 12 m³/h,
- 2) wody geotermalne – w rejonie Bratkowic stwierdzono występowanie kilku poziomów solankowych o temperaturach:
  - na poziomie 800 m – 43 °C,
  - na poziomie 1400 m – 55 °C,
  - na poziomie 1500 m – 60 °C.

12. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODREBNYCH

Na terenie gminy Świlcza występują następujące tereny górnicze:

1. Nosówka – ustanowiony decyzją Ministra Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa nr GK/wk/MN/2925/97 z dnia 12. 03. 1997 r. (złóże ropy naftowej „Nosówka”);
2. „Kielanówka-Rzeszów 1” – ustanowiony decyzją Ministra Ochrony Środowiska Zasobów naturalnych i Leśnictwa nr GK/wk/MN/2090/98 z dnia 12. 03. 1998 r. (złóże gazu ziemnego „Kielanówka-Rzeszów”);
3. „Nosówka-Gaz” – wyznaczony decyzją Ministra Środowiska nr 15/2000 z dnia 13. 12. 2000 r. (złóże gazu ziemnego „Nosówka”);
4. Mrowla- część B – wyznaczony decyzją Marszałka Województwa Podkarpackiego z dnia 20. 11. 2006 r. znak RŚ.IV.7512/150/06;
5. Mrowla- część D – wyznaczony decyzją Wojewody Podkarpackiego z dnia 4. 11. 2005 r. znak ŚR.II.7412/186/05;
6. Mrowla- część E – wyznaczony decyzją Marszałka Województwa Podkarpackiego z dnia 11. 04. 2007 r. znak RŚ.IV.7512-114/06.

13. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, W TYM STOPNIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ, ENERGETYCZNEJ ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI

13.1 KOMUNIKACJA

Gmina Świlcza posiada stosunkowo dobrze rozwinięty układ komunikacyjny, między innymi dzięki swojemu bliskiemu położeniu od Rzeszowa, który jest ważnym węzłem komunikacji samochodowej oraz kolejowej. Na mapie nr 1 przedstawiono przebieg głównych tras komunikacyjnych na terenie województwa podkarpackiego.

13.1.1 UKŁAD KOLEJOWY

Gmina Świlcza leży na szlaku linii kolejowych o znaczeniu europejskim. Przez teren gminy przebiega magistrala kolejowa relacji Wrocław – Kraków – Rzeszów – Lwów – Kijów, będąca fragmentem transeuropejskiej magistrali kolejowej E – 30. Jest to linia kolejowa dwutorowa, zelektryfikowana, a jej stan techniczny jest oceniany jako dobry, w przeciwieństwie do innych linii przebiegających przez województwo podkarpackie. Na podstawie umowy AGC linia ta jest przewidziana do modernizacji polegającej na dostosowaniu jej torowiska do prędkości pociągów 160 km/h.

Na terenie gminy Świlcza znajdują się trzy przystanki kolejowe w miejscowościach: Rudna Wielka, Świlcza i Trzciana.

13.1.2. UKŁAD DROGOWY

Na sieć drogową gminy Świlcza składają się fragment drogi krajowej oraz drogi powiatowe i gminne.

Teren gminy Świlcza przecina z zachodu na wschód droga krajowa nr 4 prowadząca z Wrocławia przez Kraków, Rzeszów do Przemyśla. Droga ta jest jednocześnie ciągiem międzynarodowej trasy E – 40. Na terenie gminy znajduje się jej fragment o długości 11,256 km.

Drogi powiatowe na terenie gminy Świlcza posiadają łączną długość 56, 974 km, w tym:

- o nawierzchni twardej ulepszonej – 47,354 km,
- o nawierzchni twardej nieulepszonej – 6,168 km,
- o nawierzchni gruntowej – 3,475 km.

Gęstość dróg powiatowych na terenie gminy wynosi 44,4 km/100 km² i jest wyższa od średniej w województwie podkarpackim wynoszącej 37 km/100 km². W tab.13 przedstawiono wykaz dróg powiatowych na terenie gminy Świlcza.

Tab. 13. Drogi powiatowe.

Lp	Nr drogi	Przebieg	Długość [km]			
			ogółem	O naw. tw. ulep.	O naw. tw. nielep.	O naw. grunt.
1.	35551	Czarna Sędziszowska – Bratkowice - Miłocin	14,188	14,188	-	-
2.	35540	Trzciana – Nosówka - Zwięczyca	6,100	4,939	1,161	-
3.	35558	Budy Głogowskie - Mrowla	2,538	2,538	-	-
4.	35379	Kupno – Bratkowice - Trzciana	10,072	7,930	2,142	-
5.	35556	Rudna Mała – Rudna Wielka - Rzeszów	3,396	1,236	2,160	-
6.	35555	Mrowla - Świlcza	3,140	3,140	-	-
7.	35546	Sielec – Będziemyśl - Dąbrowa	3,066	3,066	-	-
8.	35550	Będziemyśl – Klęczany - Bratkowice	3,480	2,005	-	1,475
9.	35553	Woliczka – droga przez wieś	2,682	2,682	-	-
10.	35554	Świlcza - Rzeszów	3,570	1,125	0,445	2,000
11.	35552	Dojazd do stacji PKP - Trzciana	0,120	0,120	-	-
12.	35544	Błędowa Zgłobieńska – Zgłobień - Niechborz	0,250	0,250	-	-
Razem			52,602	42,969	6,158	3,475

Uzupełniającą sieć drogową w gminie Świlcza stanowią drogi gminne o łącznej długości 34,717 km, w tym:

- o nawierzchni twardej ulepszonej – 19,572 km,
- o nawierzchni twardej nieulepszonej – 12,462 km,
- o nawierzchni gruntowej – 3,557 km.

Gęstość dróg gminnych wynosi 28,6 km/100 km² i jest nieco mniejsza od średniej gęstości dla województwa podkarpackiego wynoszącej 41 km/100 km². Poniżej w tabeli 14 zamieszczono wykaz dróg gminnych na terenie gminy Świlcza.

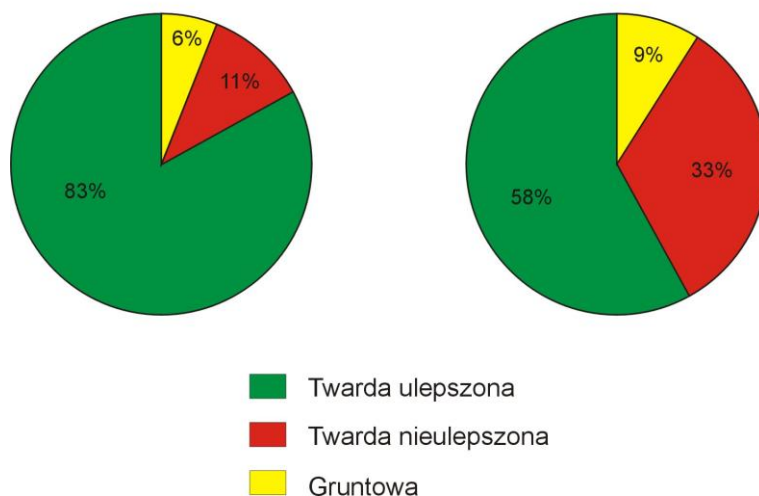
Tab.14 Drogi gminne.

LP	Nr drogi	Przebieg	Długość [km]			
			ogółem	o. naw. tw. ulep.	o. naw. tw. nielep.	o. naw. grunt.
1.	3536001	Błędowa Zgłobieńska - Lasek	3,547	-	1,858	1,680
2.	3536002	Bratkowice - Zastawie	1,580	1,580	-	-
3.	3536003	Bratkowice - Krzaki	1,308	0,498	-	0,810
4.	3536004	Bratkowice - Piaski	2,050	2,050	-	-
5.	3536005	Bzianka przez wieś	1,535	0,962	0,573	-
6.	3536006	Dąbrowa – Kolonia Zachodnia	1,386	-	1,386	-
7.	3536007	Dąbrowa – Kolonia Wschodnia - Trzciana	1,492	-	1,492	-
8.	3536008	Mrowla - Lipie	2,297	0,625	1,672	-
9.	3536009	Mrowla - Otoka	0,994	0,994	-	-
10.	3536011	Rudna Wielka przez wieś	1,486	1,486	-	-
11.	3536012	Rudna Wielka – stacja PKP	0,660	0,660	-	-
12.	3536013	Świlcza – Mała Strona	0,925	-	0,925	-
13.	3536014	Świlcza – stacja PKP	0,660	0,660	-	-
14.	3536015	Świlcza - Zapłocie	0,940	0,940	-	-
15.	3536016	Świlcza - Góra	1,928	1,560	-	0,398
16.	3536017	Świlcza – Kamyszyn – Mrowla - Otoka	2,014	1,324	-	0,690
17.	3536018	Trzciana - Ciegielnia	1,530	1,530	-	-
18.	3536019	Trzciana – Kolonia Wschodnia	1,376	1,376	-	-
19.	3536020	Trzciana - Dyndy	1,573	-	1,573	-
20.	3536021	Woliczka – Bzianka - Przybyszówka	4,159	2,184	1,975	-
21.	3536022	Woliczka - Dworzysko	1,180	1,010	0,170	-
		Razem	34,717	19,572	12,462	3,557

Gęstość sieci drogowej na terenie gminy Świlcza, za sprawą dużej liczby dróg powiatowych, jest stosunkowo wysoka, jednak nie wystarczająca do prawidłowej obsługi komunikacyjnej obszaru gminy.

Obecny układ sieci drogowej powstał poprzez kolejne etapy modernizacji istniejących w przeszłości dróg, polegające głównie na wzmocnieniu, poszerzeniu i ulepszeniu nawierzchni. Skutkiem tego jest fakt, że obecna sieć dróg w gminie Świlcza nie na całej długości posiada parametry odpowiednie do funkcji i klasy drogi oraz sukcesywnie wzrastającego natężenia ruchu drogowego.

Ryc.4 Rodzaj nawierzchni na drogach w gminie Świlcza.
DROGI POWIATOWE DROGI GMINNE

Porównanie wszystkich dróg na obszarze gminy pod względem rodzaju nawierzchni (por. ryc.4) wykazało, że około 83% dróg powiatowych i około 53% dróg gminnych posiada nawierzchnię twardą ulepszoną, natomiast reszta dróg posiada nawierzchnię nieulepszoną lub gruntową. Brak drożności spowodowany jest przede wszystkim złym stanem technicznym nawierzchni i obiektów mostowych, ograniczeniami prędkości wskutek intensywnej obudowy dróg i brakiem wymaganych parametrów technicznych.

13.1.3 RUCH DROGOWY

Droga krajowa nr 4 na odcinku Rzeszów – Kraków prowadzi przede wszystkim ruch gospodarczy, a okresowo także turystyczny. Ruch drogowy na odcinku Rzeszów – Trzciana (w 60% jest to ruch lokalny do Rzeszowa) zwiększył się w latach ostatnich o około 60%.

Nieco mniejsze natężenie ruchu drogowego występuje na drodze nr 4 na odcinku od Trzciany do Sędziszowa Małopolskiego. Jednak mimo to trend zmian jest taki sam jak w poprzednim przypadku co prowadzi do ciągłego wzrostu SDR.

Droga krajowa na terenie gminy Świlcza przenosi ruch dwukrotnie wyższy od średniego dobowego natężenia ruchu występującego na drogach krajowych województwa podkarpackiego. Również wskaźnik wzrostu natężenia ruchu na tej drodze był zdecydowanie wyższy od średniej dla województwa podkarpackiego.

13.1.5 KOMUNIKACJA ZBIOROWA

Gmina Świlcza posiada dobrze zorganizowaną komunikację zbiorową. Obszar gminy obsługiwany jest przez komunikację autobusową PKS oraz komunikację miejską MPK z Rzeszowa, a także przez połączenia kolejowe PKP. Gmina posiada dobry system przewozów pasażerskich i bardzo dobre połączenia komunikacyjne z Rzeszowem. Wszystkie miejscowości na terenie gminy są obsługiwane przez komunikację zbiorową.

13.1.6 UWARUNKOWANIA ROZWOJU

Gmina Świlcza ze względu na swoje położenie w sąsiedztwie miasta Rzeszowa oraz przebiegająca przez jej teren drogę krajową nr 4 oraz magistralę kolejową E – 30 jest dobrze usytuowana w układzie komunikacyjnym województwa podkarpackiego. W celu zwiększenia tempa rozwoju gospodarczego i podniesienia jakości życia ludności w gminie należy dążyć do szybkiej modernizacji układu komunikacyjnego. Obecny stan dróg powiatowych i gminnych na terenie gminy znacznie odbiega od wymaganych standardów. Wykształcone w długim okresie czasu układy osadnicze i kierunki ciążen komunikacyjnych zdeterminowały kształt i kierunki rozbudowy sieci komunikacyjnej.

Dynamicznie rozwijający się ruch samochodowy, zwłaszcza na drodze krajowej nr 4 na odcinku przebiegającym przez teren gminy, stwarza konieczność modernizacji i intensywnej rozbudowy istniejącej sieci drogowej. Na rozwój gminy będą miały wpływ planowana budowa autostrady A4 i drogi ekspresowej S19 oraz projektowana w kierunku zachodnim rozbudowa układu komunikacyjnego miasta Rzeszów wymagająca ścisłego powiązania z siecią drogową gminy Świlcza.

Układ kolejowy

Przebiegająca przez teren gminy Świlcza międzynarodowa magistrala kolejowa E-30, sukcesywnie na całej swej długości będzie modernizowana, co spowoduje poprawę bezpieczeństwa ruchu na tej linii. Modernizacja polegać będzie na przebudowie istniejącego torowiska i dostosowaniu jego parametrów technicznych do standardów międzynarodowych układów kolejowych.

Układ drogowy

Gmina Świlcza pełni bardzo ważną rolę w układzie komunikacyjnym całego województwa podkarpackiego, dzięki swojemu położeniu na transeuropejskim ciągu drogowym i kolejowym. Podstawową sieć komunikacyjną w gminie to:

- drogi krajowe – 11%,
- drogi powiatowe – 54%,
- drogi gminne – 35%.

Gęstość dróg w gminie Świlcza jest zadowalająca i wystarczająca dla zapewnienia prawidłowej obsługi komunikacyjnej gminy. Jednak przy wyznaczaniu nowych terenów budowlanych niezbędna będzie rozbudowa obecnego układu komunikacyjnego gminy.

Generalny pomiar natężenia ruchu na drodze krajowej nr 4 potwierdza, że od lat 90-tych utrzymuje się bardzo wysoki wskaźnik wzrostu. Średnie dobowe natężenie ruchu na tej drodze waha się od 10 tys. do 20 tys. pojazdów. W tabeli 15 przedstawiono wyniki prognozy SDR dla drogi nr 4, na odcinku Klęczany – Rzeszów.

Tab.15 Prognoza natężenia ruchu na drodze krajowej nr 4.

Okres	Odcinek Klęczany - Rzeszów	
	Wskaźnik wzrostu ruchu	Ruch drogowy (poj./dobę)
1995 - 2000		14 294
2000 - 2005	1,24	17 715
2005 - 2010	1,19	21 122
2010 - 2015	1,16	24 525

Zgodnie z opracowaną prognozą do roku 2015 natężenie ruchu na drodze nr 4 podwoi się. Oznacza to wyczerpanie przepustowości na odcinku od Machowa do Rzeszowa. W związku z tym, że droga krajowa prowadzi i będzie prowadzić w przyszłości ruch o bardzo dużym natężeniu przez tereny intensywnie zabudowane (Świlcza, Trzciana) jedynym rozwiązaniem dla gminy jest szybka budowa autostrady. Pozwoli to na odciążenie istniejącej drogi zwłaszcza od ruchu tranzytowego. Natomiast planowana droga ekspresowa, która przebiegać będzie przez teren gminy w kierunku północ – południe, przyczyni się do zwiększenia znaczenia gminy w krajowym układzie komunikacyjnym. Droga ekspresowa będzie powiązana z autostradą poprzez węzeł „Rzeszów Zachodni” zlokalizowany w miejscu krzyżowania się tych arterii na terenie gminy Świlcza. W rejonie węzła przewiduje się lokalizację obwołu utrzymania autostrad, natomiast w miejscowości Bratkowice, po obu stronach autostrady planowana jest lokalizacja miejsc obsługi podróżnych tzw. „MOP”. Punkty te będą miały charakter wypoczynkowo – usługowy, zostaną wyposażone w najszerszy asortyment usług dla samochodów osobowych i ciężarowych.

Realizacja budowy autostrady spowoduje konieczność przebudowy lub przełożenia niektórych dróg powiatowych i gminnych oraz lokalnych dróg w celu zapewnienia dogodnych powiązań komunikacyjnych po obu jej stronach.

Ważnym czynnikiem jest także planowany rozwój Rzeszowa w kierunku zachodnim i związany z tym rozwój układów komunikacyjnych, który przyczyni się do lepszej integracji gminy z miastem wojewódzkim.

Szansę na poprawę funkcjonowania układu komunikacyjnego gminy należy upatrywać głównie w budowie autostrady i drogi ekspresowej, do której mieszkańcy gminy będą mieli łatwy dostęp przez węzeł „Rzeszów Zachodni”. Dzięki budowie dróg serwisowych wzdłuż autostrady na terenach zainwestowanych będzie można ograniczyć ilość bezpośrednich włączeń do drogi nr 4. Również dzięki objęciu rządowym programem dostosowywania do standardów europejskich drogi nr 4 na odcinku Rzeszów – Machów znacznie poprawi się jej stan techniczny. Możliwość rozbudowy gminnego układu drogowego wynikać będzie także z planowanego rozwoju Rzeszowa w kierunku zachodnim i konieczności połączenia obu obszarów układem komunikacyjnym.

13.2 INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

Infrastrukturę techniczną w gminie Świlcza przedstawiono na mapie nr 5.

13.2.1. ZAOPATRZENIE W WODĘ

Obecnie wszystkie miejscowości w gminie Świlcza zaopatrywane są w wodę z wodociągów wiejskich opartych na wodach podziemnych pobieranych ze studni głębinowych. Na terenie gminy znajdują się trzy wodociągi wiejskie:

1) „Bratkowice – Dąbry”

Woda pobierana jest trzema studniami głębinowymi o wydajności:

- S1 – 80,00 m³/h,
- S2 – 60,00 m³/h,
- S3 – 68,00 m³/h.

Łącznie osiągają wydajność $Q_{\max d} = 2200,00 \text{ m}^3/\text{d}$.

Woda ze studni wierconych podawana jest do Stacji Uzdatniania Wody, gdzie poddawana jest procesom odżelaziania i odmanganiania oraz dezynfekcji, a następnie jest tłoczona do zbiornika wyrównawczego. Stamtąd tłoczona jest do sieci magistralnej o przekroju 225 mm i

dostarczana do miejscowości: Bratkowice, Mrowla, Rudna Wielka, Trzciana, Dąbrowa, Błędowa Zgłobieńska oraz Klęczany (gm. Sędziszów Małopolski).

2) „Świlcza – Woliczka”

Woda pobierana jest dwoma studniami głębinowymi o wydajności:

- S1 – 55,00 m³/h,
- S2 – 38,00 m³/h.

Łącznie osiągają wydajność $Q_{\max d} = 716,00 \text{ m}^3/\text{d}$.

Woda ze studni wierconych podawana jest do Stacji Uzdatniania Wody, gdzie poddawana jest procesom odżelaziania i odmanganiania oraz dezynfekcji, a następnie jest tłoczona do zbiornika wyrównawczego. Stamtąd tłoczona jest do sieci magistralnej o przekroju 150 mm i dostarczana do miejscowości: Woliczka, Świlcza.

3) Przybyszówka – Bzianka”

Woda pobierana jest trzema studniami głębinowymi o wydajności:

- S1 – 16,00 m³/h,
- S2 – 21,00 m³/h,
- S3 – 32,00 m³/h.

Łącznie osiągają wydajność $Q_{\max d} = 740,00 \text{ m}^3/\text{d}$.

Z ujęć woda tłoczona jest do sieci magistralnej o przekroju 150 mm i dostarczana do miejscowości Bzianka. Woda jest bardzo dobrej jakości pod względem bakteriologicznym i chemicznym, dlatego nie wymaga uzdatniania.

Wszystkie ujęcia wody mają udzielone pozwolenia wodno – prawne na pobór wód podziemnych – Decyzja nr Oś. 6223 – 3/5/02 wydaną przez Starostę Rzeszowskiego w dniu 03.11.2002. powyższa decyzja ustanawia strefy ochrony sanitarnej tylko bezpośredniej dla w/w ujęć wód podziemnych, bez ustanawiania stref ochrony pośredniej (uzasadnienie w decyzji).

Obecnie z wodociągów korzysta około 97% ludności gminy. W poszczególnych wsiach sieć wodociągowa rozprowadzana jest do wszystkich terenów zainwestowanych, prawie do każdego budynku mieszkalnego. Wykonana jest z rur wodociągowych kielichowych żeliwnych, stalowych ocynkowanych i PCV średnicach od 300 mm do 25 mm. Prowadzona jest wzdłuż dróg istniejących i poza nimi do poszczególnych zabudowań. Uzbrojona jest w zasowy liniowe, zasowy domowe i hydranty przeciwpożarowe żeliwne naziemne. Sieć wodociągowa wykonana jest na głębokościach do 1,50 m.

13.2.2. ODPROWADZANIE ŚCIEKÓW SANITARNYCH

Na terenie gminy Świlcza funkcjonuje gminna oczyszczalnia ścieków komunalnych mechaniczno – biologiczna, usytuowana w miejscowości Świlcza – Kamyszyn. W 1999 roku przeprowadzono rozbudowę i modernizację oczyszczalni do przepustowości $Q_{\max d} = 1600 \text{ m}^3/\text{d}$. Aktualnie w skład ciągu technologicznego oczyszczalni wchodzi następujące urządzenia i obiekty: punkt zlewny ścieków z szamb, przepompownia ścieków, krata schodkowa, piaskownik pionowy i separator piasku, trzy ciągi technologiczne bazujące na typowych komorach i osadnikach oczyszczalni BIOBLOK, dwa zagęszczacze osadu, stacja mechanicznego odwadniania osadu, stacja higienizacji osadu, poletko do składowania osadu odwodnionego, wylot ścieków oczyszczonych.

Oczyszczalnia przyjmuje i oczyszcza ścieki z miejscowości:

- Świlcza, Mrowla, Woliczka, Bratkowice, Dąbrowa – około 100% ścieków,
- Trzciana – około 80% ścieków,
- Rudna Wielka – około 70% ścieków.

Ścieki są transportowane siecią kanalizacji sanitarnej grawitacyjnej o średnicy 200 – 300 mm do przepompowni i stamtąd tłoczone kolektorami tłocznymi do gminnej oczyszczalni ścieków.

Miejscowość Bzianka nie ma jeszcze zbiorczej kanalizacji. Ścieki odprowadzane są przeważnie do szamb bezodpływowych, osadników gnilnych lub wpuszczane bezpośrednio do potoków lub rowów. Planowana jest realizacja kanalizacji sanitarnej w/w miejscowościach.

13.2.4. GOSPODARKA ODPADAMI

Gospodarka odpadami na terenie gminy Świlcza prowadzona jest na zasadach przyjętych w gminie tj. zgodnie z uchwałą nr XXXIV/299/2006 z dnia 28.04.2006 roku w sprawie utrzymania czystości i porządku w gminie. Uchwała wprowadza indywidualny system wywozu odpadów obejmujący podpisanie umów na wywóz odpadów i zakup pojemników przez mieszkańców gminy.

Gmina Świlcza nie posiada własnego składowiska odpadów komunalnych. Odpady wywożone są na składowiska odpadów komunalnych w Kozodrzy (gm. Ostrów) . Rocznie z gminy Świlcza wywozi się około 2000 Mg odpadów komunalnych.

Na terenie gminy Świlcza wdrażana jest selektywna zbiórka odpadów, w specjalnych kontenerach gromadzone jest głównie szkło i makulatura. Złom metali zbierany jest okresowo w poszczególnych miejscowościach.

Wśród odpadów zdecydowanie przeważają odpady pochodzące z gospodarstw domowych, znacznie mniej jest odpadów pochodzących z obiektów infrastruktury oraz z remontów i prac budowlanych. Najmniejszą grupę stanowią odpady z ogrodów i parków oraz odpady niebezpieczne wchodzące w strumień odpadów komunalnych.

W gminie zorganizowany jest system składowania o odbioru odpadów niebezpiecznych. Odpady technologiczne z zakładów przemysłowych gromadzone są w szczelnych pojemnikach i wywożone do odbiorców. Natomiast odpady medyczne pochodzące z ośrodka zdrowia gromadzone są w szczelnych pojemnikach i wywożone do ZOZ w Rzeszowie.

13.2.5 GAZOWNICTWO

Przez teren gminy Świlcza przebiega sześć gazociągów wysokiego ciśnienia, w stosunku do których muszą być zachowane podstawowe odległości bezpieczeństwa:

1) gazociąg wysokoprężny o śr. 700 mm relacji Husów – Sędziszów (w północnej części gminy),

2) gazociąg wysokoprężny o śr. 700 mm relacji Jarosław – Sędziszów (wzdłuż dr. nr 4),

3) gazociąg wysokoprężny o śr. 400 mm relacji Jarosław – Sędziszów (wzdłuż dr. nr 4),

Ponadto na terenie gminy, w miejscowości Dąbrowa, zlokalizowana jest stacja redukcyjno – pomiarowa gazu I stopnia, w stosunku do której musi być zachowana odległość podstawowa o promieniu 100 m od obiektu oraz 3 stacje redukcyjno – pomiarowe II stopnia zlokalizowane w Świlczy, Wodiczce i Dąbrowie.

Wszystkie miejscowości w gminie zaopatrywane są w gaz ziemny z sieci krajowej.

Świlcza zasilana jest gazem z gazociągu średniego ciśnienia o śr. 200 mm biegnącego wzdłuż drogi nr 4. Gaz o średnim ciśnieniu zredukowany jest w stacji II stopnia i rozprowadzany do terenów zabudowanych siecią rozdzielczą niskoprężną o śr. 40 – 100 mm.

Woliczka zasilana jest z gazociągu średniego ciśnienia o śr. 80 mm stanowiącym przedłużenie zasilania Świlczy do stacji redukcyjno – pomiarowej II stopnia, skąd wyprowadzona jest sieć niskiego ciśnienia.

Mrowla zasilana jest gazociągiem średnioprężnym o śr. 65 mm stanowiącym przedłużenie zasilania Świlczy, sieć rozdzielcza średnioprężna.

Rudna Wielka zasilana jest gazociągiem średnioprężnym o śr. 80 mm stanowiącym przedłużenie zasilania wsi Miłocin w gminie Głogów, sieć rozdzielcza średnioprężna.

Bzianka zasilana jest gazociągiem średniego ciśnienia wychodzącym ze stacji redukcyjno – pomiarowej I stopnia.

Trzciana zasilana jest gazem niskoprężnym transportowanym gazociągami wychodzącymi ze stacji redukcyjno – pomiarowej I i II stopnia usytuowanych w Dąbrowie.

Dąbrowa zasilana jest gazociągiem średnioprężnym o śr. 65 mm wychodzącym ze stacji redukcyjno – pomiarowej I stopnia do stacji redukcyjno – pomiarowej II stopnia, skąd wyprowadzona jest sieć niskiego ciśnienia.

Bratkowice zasilane są gazociągiem średnioprężnym o śr. 100 mm wychodzącym ze stacji redukcyjno – pomiarowej I stopnia, sieć rozdzielcza średnioprężna.

Błędowa Zgłobieńska zasilana jest przedłużeniem gazociągu średnioprężnego o śr. 65/50 mm Trzciana – Dąbrowa, sieć rozdzielcza średnioprężna.

Szybki rozwój budownictwa na terenie gminy Świlcza spowodował konieczność dokonania przeliczeń istniejącej sieci gazowej nisko i średnioprężnej oraz przepustowości stacji redukcyjnych I i II stopnia. Część wsi przewidziana jest do regazyfikacji, w pierwszej kolejności Trzciana.

13.2.6. CIEPŁOWNICTWO

Na obszarze gminy Świlcza nie ma dużych wolnostojących obiektów gospodarki ciepłowniczej. Budynki użyteczności publicznej ogrzewane są energią cieplną z własnych kotłowni zasilanych paliwem gazowym, olejowym i węglowym.

Budownictwo jednorodzinne ogrzewane jest z kotłowni indywidualnych zasilanych paliwem gazowym, olejowym lub węglowym oraz tradycyjnymi piecami węglowymi.

13.2.7. ELEKTROENERGETYKA

Zasilanie miejscowości w gminie Świlcza średnim napięciem odbywa się liniami napowietrznymi 15 kV wyprowadzonymi ze stacji redukcyjnych SN 110 kV zlokalizowanych w Rzeszowie (GPZ Staroniwa i Staromieście), Sędziszowie i Boguchwałę. Linie te doprowadzają napięcie do stacji transformatorowych, gdzie następuje obniżenie napięcia średniego o wartości 15 kV do poziomu 0,4 kV. Napięcie niskie o wartości 0,4 kV jest napięciem sieci konsumpcyjnej i oświetleniowej, zasilającej bezpośrednio odbiorców.

Stacje transformatorowe są przeważnie słupowe, napowietrzne, cztero- lub dwuzerdziowe oraz jedno zerdziowe.

Przez teren gminy Świlcza przebiegają także fragmenty linii krajowego systemu zasilania wysokim napięciem związane z wyprowadzaniem mocy z głównych węzłów energetycznych województwa tj.:

- 400 kV Widelka – Krosno,
- 220 kV Chmielów – Boguchwałę,
- 110 kV Stalowa Wola – Boguchwałę,
- 110 kV Boguchwałę – Staroniwa.

Lokalizacja na terenie gminy Świlcza fragmentów linii wysokiego napięcia, nie biorących bezpośrednio udziału w zaopatrzeniu jej w energię elektryczną, stwarza ograniczenia w zainwestowaniu terenów. W pobliżu linii występuje podwyższony poziom wartości pola elektromagnetycznego, szkodliwego dla organizmów żywych. Na terenach tych

możliwe jest jedynie prowadzenie gospodarki rolnej na zasadach określonych odrębnymi przepisami.

Poziom wyposażenia gminy w sieci średnich i niskich napięć jest zróżnicowany. Obok terenów o parametrach ilościowych i jakościowych układów rozdzielczych wystarczających na pokrycie istniejącego zapotrzebowania na energię istnieją obszary, gdzie układy wymagają częściowej rekonstrukcji i rozbudowy.

Z analizy przeprowadzonej przez ENERGOPROJEKT KRAKÓW, dla obszaru Rejonu Energetycznego Rzeszów Teren wynika, że stacje redukcyjne Boguchwała i Staroniwa wymagają rozbudowy, czyli ustawienia dodatkowego transformatora lub większej jednostki z uwagi na problemy z pokryciem całego obciążenia w wypadku awarii jednego z pracujących transformatorów. Na podstawie obciążenia magistral stwierdzono możliwość wystąpienia w gminie Świlcza obszarów o przekroczonym dopuszczalnym spadkiem napięcia większym niż 8% w sieciach Sn i 5% w sieciach nn. Obszar ten w rejonie wsi Bratkowice jest zasilany z GPZ Satromieście z pola nr 30. Przy obecnym stanie konfiguracji sieci i wzroście obciążenia stan taki może wystąpić około 2008 roku. Ponadto obecny układ nie spełnia warunków niezawodności, tzn. przerwa w dostawie energii nie może być dłuższa niż 24 godziny. Długość magistral przebiegających przez gminę przekracza przyjęte kryteria wymaganych parametrów układu magistralno – rozgałęźnego, ponadto jest zbyt dużo stacji transformatorowych z nich zasilanych.

Część sieci energetycznej w gminie Świlcza wymaga remontu kapitalnego, czyli odtworzenia elementów najstarszych na średnim i niskim napięciu. Ponadto należy wybudować odpowiednią do potrzeb ilość nowych stacji transformatorowych wraz z liniami zasilającymi dla poprawy warunków napięciowych lub stworzenia możliwości podłączenia nowych odbiorców energii.

13.2.8. TELEKOMUNIKACJA

Gmina Świlcza obsługiwana jest przez Telekomunikację Polską S.A. Rejon Telekomunikacji Rzeszów. Posiada sieć telefoniczną we wszystkich wsiach. Cyfrowe centrale telefoniczne typu RSU znajdują się w miejscowościach: Świlcza, Bratkowice, Trzciana i Rudna Wielka.

Siec telefoniczna magistralna na wyjściu z central jest krótkimi odcinkami prowadzona w kanalizacji teletechnicznej. Poza kanalizacją linie teletechniczne prowadzone są w systemie napowietrznym lub jako kable samonośne podwieszane na konstrukcjach wsporczych, częściowo przy wykorzystaniu sieci energetycznej niskiego napięcia.

Wzdłuż drogi nr 4 biegną kable telefonii międzymiastowej relacji Rzeszów – Kraków wykonane z kabla miedzianego (dwie linie) oraz światłowodu (1 linia oddana do użytku w 1998 r.).

Na terenie gminy znajduje się jedna stacja bazowa telefonii komórkowej PTK CENTERTEL GSM – 900 MHz zlokalizowana na wieży kościoła w Świlczy. Na podstawie „Oceny oddziaływania na środowisko” i „Raportów z pomiarów kontrolnych” stwierdzono, że stacja ta nie wpływa negatywnie na stan środowiska naturalnego oraz stan zdrowia ludzi. Jedynym zagrożeniem jest elektroenergetyczne promieniowanie niejonizujące emitowane przez anteny. Jednak obszar o przekroczonych dopuszczalnych wartościach promieniowania występuje powyżej 26 m nad powierzchnia terenu. W związku z tym można stwierdzić, że mieszkańcy gminy nie będą mieli dostępu do niebezpiecznego obszaru. Zatem dopuszcza się bez ograniczeń przebywanie ludzi na poziomie terenu i w okolicznych budynkach. Z powyższych względów nie wyznacza się w przestrzeni obszarów ograniczonego użytkowania.

Zaraz za granicą gminy, w miejscowości Będziemyśl, została wybudowana stacja bazowa typu PCT ERA – GSM – 900 MHz. W zasięgu jej działania znajduje się część obszaru gminy Świlcza. Jej oddziaływanie na środowisko jest podobne do oddziaływania stacji w Świlczy.

Podsumowując można stwierdzić, że system łączności przewodowej w gminie Świlcza należy ocenić jako zadowalający. Tworzą go nowoczesne centrale telefoniczne typu RSU rozmieszczone w kilku wsiach i połączone kablami magistralnymi o dużej przepustowości z Główną centralą. Systematycznie prowadzona jest budowa sieci abonenckich i podłączanie kolejnych użytkowników. Mieszkańcy gminy korzystają także z telefonii bezprzewodowej operatorów niezależnych.

14. UWARUNKOWANIA WYNIKAJACE Z ZADAŃ SŁUŻĄCYCH REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH

Dla terenu gminy Świlcza brak jest obecnie programów zawierających zadania rządowe służące realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu krajowym.

Do zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych na terenie gminy Świlcza należą działania dotyczące poniższych obszarów:

- Mielecko – Kolbuszowsko – Głogowski Obszar Chronionego Krajobrazu,
- fragment rezerwatu „Zabłocie”,
- teren projektowanego rezerwatu „Czekaj”,
- Główny Zbiornik Wód Podziemnych 425 Dębica – Stalowa Wola – Rzeszów wraz ze strefą ochronną tych wód,
- projektowana sieć ekologiczna województwa nawiązująca do koncepcji krajowej sieci ekologicznej ECONET – POLSKA K-24,
- złoża ropy naftowej „Nosówka” w rejonie Woli Zgłobieńskiej objęte obszarem i terenem górniczym,
- złoża gazu ziemnego „Kielanówka i Rzeszów I” w południowej części wsi Bzianka i Przybyszówka wraz z utworzonym obszarem i terenem górniczym,
- złoża gazu ziemnego „Nosówka – Gaz” na terenie wsi Błędowa Zgłobieńska i Dąbrowa wraz z utworzonym obszarem i terenem górniczym,
- złoża kruszywa naturalnego w obrębie terenu górniczego „Lipie – Mrowla” i obszaru górniczego „Mrowla część A, B, C”,
- złoża kruszywa naturalnego w obszarze i terenie górniczym „Bratkowice – Blich II”
- drogi krajowe i powiatowe,
- projektowane zbiorniki retencyjne w rejonie wsi Trzciana,
- przebieg istniejącej linii energetycznej wysokiego napięcia 110 kV, 220 kV i 400 kV,
- przebieg istniejących gazociągów o znaczeniu krajowym i ponadlokalnym,
- powiązanie międzygminne w zakresie odprowadzania ścieków sanitarnych.

Rozwój gminy Świlcza w ciągu najbliższych kilku lat skoncentrowany będzie przede wszystkim w dziedzinie:

- rolnictwa,
- infrastruktury technicznej,
- zagospodarowania terenu,
- oświaty,
- turystyki i agroturystyki.